

Jaarverslag

2015

VandenEnde
FOUNDATION
ondernemend cultuurmecenaat

Ondernemend cultuurmecenaat

Het is de missie van de VandenEnde Foundation om ondernemerschap in cultuur te bevorderen. De Foundation doet dit door individuele talenten kansen te geven zich verder te ontplooiën en door hen aan te moedigen om met hun kunstzinnige uitingen het leven van anderen te verrijken. Ook worden culturele instellingen gestimuleerd om nieuwe initiatieven te nemen en hun ondernemende kwaliteiten te versterken. Hiertoe verstrekt de VandenEnde Foundation studiebeurzen, leningen en andere bijdragen.

De grondleggers van de VandenEnde Foundation, Joop en Janine van den Ende, hebben in de loop van hun maatschappelijke carrière verschillende malen kansen gekregen én gegrepen. Hun ondernemerschap en het vertrouwen in hun eigen intuïtie, heeft hen gebracht waar ze nu zijn. Hun belangstelling voor en betrokkenheid bij cultuur willen zij overdragen op de jongere generaties. Zo willen zij bevorderen dat deze kunnen opgroeien in een sfeer van respect en belangstelling voor kunst en cultuur.

Het is de ambitie van de VandenEnde Foundation hierbij een actieve rol te spelen.

FOTO: ROY BEUSKER

VandenEnde
FOUNDATION

ondernemend cultuurmecenaat

Jaarverslag

2015

FOTO: ANNE MEYER

Inhoud

- 1** Een kwestie van geven – 5
Inleiding
 - 2** *Van den Ende Foundation* 15 jaar
5 jaar DeLaMar Theater – 9
 - 3** DeLaMar Theater – 17
 - 4** Meer publiek voor de kunst, dat is ons rendement – 25
Blockbusterfonds
 - 5** Het gaat om al onze kinderen – 35
Gesprek met Jantien Westerveld, directeur van Méér Muziek in de Klas
 - 6** Nooit een wereld zonder – 43
De Junior Company van Het Nationale Ballet
 - 7** Feestelijke geheimhouding tot het laatste moment – 55
Voorzitter Petra Laseur over de Mary Dresselhuys Prijs
Actrice Anniek Pheifer winnares Mary Dresselhuys Prijs 2015
 - 8** Het eeuwige vuur – 59
Han Ebbelaar en Alexandra Radius
 - 9** Toegekende bijdragen 2015 – 63
Theater – 63 | Dans – 65 | Muziek – 68 | Jazz – 72 | Zang – 73 |
Film – 75 | Overige projecten – 80
 - 10** Baten en lasten over 2015 – 89
 - 11** Bestuur en medewerkers – 91
 - 12** Adviseurs 2015 – 95
- Colofon – 96

1

Een kwestie van geven

Het was een memorabele zomerdag, 21 juni 2011. In het werkvertrek van de minister-president aan het Haagse Binnenhof, zaten onder meer premier Rutte, staatssecretaris van cultuur Halbe Zijlstra en Joop van den Ende bijeen. Gespreks-onderwerp was de blauwdruk van wat later het Blockbusterfonds zou gaan worden. Het idee hiervoor ontstond bij de Mandeville Lezing die Joop van den Ende dat voorjaar hield bij de aanvaarding van een maatschappelijk eredoctoraat aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Cultuur kost niet alleen geld, het levert ook geld op, zo betoogde hij. Om die uitspraak kracht bij te zetten stelde hij een nieuw samenwerkingsverband voor met enkele collega-fondsen en de BankGiro Loterij. Een privaat fonds dat zou gaan investeren in grote culturele evenementen voor een groot en breed publiek. Het constructieve gesprek ging over de nodige afstemming op regelgeving, maar het moest versneld worden afgerond vanwege een andere belangrijke gebeurtenis die dag: de ondertekening van een samenwerkingsconvenant tussen het kabinet en de filantropische sector.

Dit convenant, met als motto *Ruimte voor geven*, kwam tot stand op initiatief van de Samenwerkende Brancheorganisaties Filantropie (SBF), een bundeling van kerken, fondsenwervende instellingen en vermogensfondsen. Het beoogt een langdurig partnerschap en structurele samenwerking op de vele publieke terreinen waar de overheid en de filantropische sector beide actief zijn. Het kabinet erkende hiermee het maatschappelijke belang van de filantropische sector, jaarlijks goed voor ruim € 4,7 miljard aan geefgeld, en verklaarde zich bereid een gezamenlijke inzet ten behoeve van een betere samenleving te bevorderen.

Hoe ging het verder na die mooie junidag?

De *VandenEnde Foundation*, het Prins Bernhard Cultuurfonds, VSBfonds en de BankGiro Loterij sloegen de handen ineen en in het voorjaar van 2012 ging het Blockbusterfonds van start. Een *revolving fund* op basis van private middelen dat leningen verstrekt die ook weer terugbetaald moeten worden. Een welkome financiële impuls voor culturele instellingen die hun armslag willen versterken.

Van het ambitieuze convenant *Ruimte voor geven* is sinds die junidag weinig meer vernomen. Afgezien dan van het nodige gepalaver over toezicht op de filantropische sector. Maar van de beoogde constructieve relatie en vruchtbare samenwerking tussen overheid en filantropische sector is tot nu toe, ondanks alle mooie woorden, weinig te merken. Integendeel, de administratieve regelgeving voor algemeen nut beogende instellingen, de zogenoemde ANBI's, is door het Ministerie van Financiën

steeds meer aangescherpt. Ook wordt het voortbestaan van de fiscale giftenaftrek telkens weer ter discussie gesteld. Het Ministerie van Veiligheid en Justitie heeft vooral oog voor toezicht en controle op de filantropische activiteiten van fondsen en particulieren. Filantropie wordt helaas vooral met achterdocht bejegend. Wellicht begrijpelijk uit oogpunt van terrorismebestrijding. Maar bepaald niet het ideale vertrekpunt voor een vruchtbare samenwerking met goedwillende particulieren.

Voor de cultuur neemt het belang van filantropie, gewoonlijk aangeduid als cultuurmecenaat, steeds meer toe. De effecten van de drastische bezuinigingen op de subsidiëring door overheden, zowel op landelijk als op gemeentelijk niveau, zijn inmiddels overal merkbaar. In enkele gevallen hebben private cultuurfondsen de nood enigszins kunnen lenigen. De rol van particuliere cultuurfondsen is de afgelopen jaren dan ook zeker in betekenis toegenomen. Wat onder meer ook blijkt uit de gestage toename van het aantal fondsen en daarmee ook de beschikbare middelen voor cultuur.

Het is evident dat het cultuurmecenaat nooit de belangrijke ondersteunende rol van de overheid kan overnemen. Maar het zou de overheid wel sieren een meer uitgesproken positieve attitude te kiezen jegens cultuurmecenaat. Door te benadrukken hoezeer de waarde van cultuur en de zorg voor het behoud en vernieuwing daarvan, de voedingsbodem legt voor betrokken burgerschap. Door subtiele *nudging*, acties om burgers en bedrijfsleven aan te moedigen hun betrokkenheid om te zetten in actieve participatie: van bescheiden donateur of sponsor tot cultuurmecenas van betekenis.

Toen begin vorige eeuw grootindustriëlen in de Verenigde Staten vanuit de klassieke *charitas* systematisch en grootschalig filantropische initiatieven ontwikkelden, werden die door de Amerikaanse fiscus met argusogen bekeken. Door de grote gevers werd betoogd dat hun substantiële giften aan algemeen nut beogende doelen, beschouwd konden worden als een vorm van '*self taxation*'. Immers, door het schenken van geld 'belasten' zij als het ware zelf hun vermogen ten gunste van het algemeen nut. Enkele jaren terug heeft deze vorm van verantwoordelijkheid nemen geleid tot een succesvolle oproep van Bill Gates en Warren Buffet aan de superrijken om een belangrijk deel van hun vermogen aan te wenden voor het algemeen nut. Deze *Giving Pledge* heeft recentelijk navolging gekregen in Nederland onder de titel *De Blauwe Belofte*.

Het weggeven van geld aan algemeen nuttige doelen, de essentie van filantropie, is een belangrijke vorm van verantwoordelijkheid nemen door burgers en bedrijfsleven. De fiscaalvriendelijke behandeling van deze vorm van verantwoordelijkheid nemen heeft dan ook een belangrijke symboolwerking. Het ondersteunt de gedachte dat zelf verantwoordelijkheid nemen en keuzes maken door filantropen, als een waardevolle bijdrage wordt geapprecieerd. Dat het een relevante daad is in een

hoogontwikkelde samenleving als de onze, waarin de overheid weliswaar belangrijk hoeder is van veiligheid, zorg, welzijn en cultuur, maar niet voor alle kosten daarvan kan opdraaien.

De relevantie van actief cultuurmecenaat is overal zichtbaar. Het is al eeuwenlang een bepalende factor voor de rijkheid en gevarieerdheid van ons nationaal cultureel erfgoed. Particulier cultuurmecenaat heeft ons de mooiste musea opgeleverd, indrukwekkende kunstcollecties, theaters, concertgebouwen, bioscopen, monumenten en tal van andere gezichtsbepalende cultuuruitingen. Voor de mecenas ligt het rendement van de vrijgevigheid vooral op het emotionele vlak: het persoonlijk genoeg een jong talent te kunnen helpen of een culturele instelling in staat te stellen om mooie plannen te realiseren. En in de mogelijkheid om door eigen keuzes of voorkeuren bij te dragen aan het maatschappelijk belang. Cultuurmecenaat is de moeite waard om gekoesterd én gestimuleerd te worden. Onze overheid kan daar een belangrijke stimulerende rol in spelen. Het is daarom de hoogste tijd om het hier eerder genoemd samenwerkingsconvenant eens grondig op te frissen. Dat biedt meer perspectief dan het streven naar afschaffing van de giftenaftrek. Filantropie is uiteindelijk een kwestie van geven, niet van nemen.

Intussen gaat de *VandenEnde Foundation* al ruim vijftien jaar onverdroten voort met zijn ondernemend cultuurmecenaat. Met het geven van kansen aan jonge talenten, het bevorderen van cultureel ondernemerschap en het versterken van de culturele basis van jonge kinderen. Dit jaarverslag geeft een beeld van onze activiteiten, zoals ons DeLaMar Theater, ons beurzenprogramma voor jonge talenten, het Blockbusterfonds en het nieuwe educatieve initiatief Meer Muziek in de Klas. Niet louter ter informatie maar, naar wij oprecht hopen, ook ter inspiratie.

Amsterdam, oktober 2016

FOTO: ROY BELUSKER

Ryclef Rienstra, *directeur*

VandenEnde
FOUNDATION
AMSTERDAMSE CULTUURSTICHTING

Ter gelegenheid van het 15-jarig jubileum van de
VandenEnde Foundation
wordt een bijzondere bijdrage van
€ 300.000
toespeeld aan De Nationale Opera
ten behoeve van het
Pierre Boulez Festival 2018
Amsterdam 2018

2

VandenEnde Foundation 15 jaar 5 jaar DeLaMar Theater

Eind november 2015 was het vijf jaar geleden dat het DeLaMar Theater zijn deuren voor het publiek opende. Tegelijk hiermee vierde de *VandenEnde Foundation* zijn derde lustrum. Tijdens een feestelijke bijeenkomst op 23 november in het DeLaMar Theater werd aan de Amsterdamse burgemeester Eberhard van der Laan het eerste exemplaar van het boek *Van den Ende Foundation 15 jaar Ondernemend Cultuurmecenaat – 5 jaar DeLaMar Theater* uitgereikt. Hierin wordt teruggeblikt op het ontstaan en de ontwikkeling van de *VandenEnde Foundation* en het DeLaMar Theater in Amsterdam. Sinds de oprichting in 2001 heeft de *Foundation* ruim duizend grote en kleine initiatieven en honderden jonge talenten financieel gesteund, voor een totaalbedrag van ruim 153 miljoen euro. Het DeLaMar Theater, dat sinds de opening al ruim 2 miljoen bezoekers trok, vaart als 'vlaggenschipproject' voor al die initiatieven uit. Het is de verwezenlijking van de droom van een eigen kunsthuis.

Tijdens de bijeenkomst benadrukte het echtpaar Van den Ende nogmaals het grote plezier dat de *Foundation* en het ondersteunen van jonge talenten hun geeft. Ter gelegenheid van de feestelijke jubilea overhandigde Joop van den Ende een cheque van 300 duizend euro aan Pierre Audi, artistiek leider van De Nationale Opera ten behoeve van het nieuw op te zetten Opera Forward Festival in 2016.

Het DeLaMar Theater is de verwezenlijking van de droom van een eigen kunsthuis

Janine van den Ende reikte aan kunstenaar Jasper Krabbé het eerste exemplaar uit van het boek *Portrait Gallery 5 jaar DeLaMar*. Dit boek is een bundeling van alle fraaie fotoportretten, gemaakt door fotograaf Koos Breukel, van alle grote acteurs, actrices en artiesten die de afgelopen vijf jaar voor langere tijd in het DeLaMar Theater hebben opgetreden.

Het dubbele jubileum werd opgeluisterd met optredens van violiste Noa Wildschut, de jonge pianisten Arthur en Lucas Jussen, en jazzmusici Ben en Gideon van Gelder (resp. altsax en piano). Allen jonge talenten die financieel ondersteund zijn door de *VandenEnde Foundation*.

Presentator Cornald Maas interviewde Joop en Janine van den Ende en *Foundation* directeur Ryclef Rienstra. Hij sprak met Tjitske Reidinga over haar rollen in de zomercomedies van het DeLaMar Theater en met de directeuren Edwin van Balken en Robert Guijt over hun ervaring met dit bijzondere theater. Marloes Krijnen, directeur van Foam en Karin van Gilst, directeur van het Stedelijk Museum vertelden over de stimulerende rol die de *VandenEnde Foundation* voor hun instelling speelt.

FOTO: ROY BEUSKER

Ryclef Rienstra, Janine van den Ende, burgemeester Eberhard van der Laan en Joop van den Ende (vlnr) tijdens de presentatie t.g.v. het 15-jarig bestaan van de VandenEnde Foundation

Cornald Maas, Tjitske Reidinga, Edwin van Balken en Robert Guijt

FOTO: ROY BEUSKER

FOTO: ROY BEUSKER

Ben en Gideon van Gelder

Janine van den Ende overhandigt 'Portrait Gallery 5 jaar DeLaMar', van fotograaf Koos Breukel (l) aan Jasper Krabbé (r)

FOTO: ROY BEUSKER

FOTO: ROY BEUSKER

Noa Wildschut met Yoram Ish-Hurwitz

*Cornald Maas, Marloes Krijnen (directeur FOAM) en
Karen van Gilst (directeur Stedelijk Museum)*

FOTO: ROY BEUSKER

FOTO ROY BEUSKER

3

DeLaMar Theater

Na de opening in 2010 ontving het DeLaMar Theater al ruim 2 miljoen bezoekers. Inmiddels heeft het DeLaMar zijn plaats bevestigd in het Amsterdamse theaterlandschap. Met zijn grote variëteit aan voorstellingen heeft het bijgedragen aan het bereik van een groot en breed publiek.

In 2015 bezochten ruim 320.000 bezoekers het DeLaMar Theater. Van circa 40 verschillende producenten en impresario's zijn zo'n 75 verschillende producties gespeeld in de Mary Dresselhuijs-zaal en de Wim Sonneveld-zaal. In totaal waren dat ruim 590 voorstellingen met een gemiddelde bezettingsgraad van 70%. In de restaurants zijn bijna 17.000 couverts geserveerd. Vanuit de zakelijke markt stroomden nog een ruim 25.000 bezoekers toe, voor het bezoeken van ruim 190 events, waaronder vier grote filmpremières.

The Sunshine Boys

*André van Duin overtreft zichzelf ***** NRC*

*Andre van Duin schittert ***** AD*

*Vrijwel iedere grap is raak **** Telegraaf*

'The Sunshine Boys' van Neil Simon met Kees Hulst en André van Duin

In het voorjaar van 2015 ging de voorstelling *The Sunshine Boys* in première, met André van Duin en Kees Hulst in de hoofdrollen. De recensies waren lovend, met name het acteerwerk van André van Duin werd geprezen. En precies dát was de uitdaging voor Van Duin; hij speelde niet eerder in een 'echt' toneelstuk. Of, zoals hij het zelf van tevoren zei: 'Hier is het stuk de hoofdzaak, bij de revue waren wij dat.'

The Sunshine Boys, een verhaal over twee komieken die na jaren ruzie proberen om nog één keer samen op te treden, wordt in het najaar van 2016 hernomen en gaat nog op tournee langs een aantal Nederlandse theaters.

Terug naar toen

Ijzersterke acteurs

Staatje overtuigend komediewerk

In de zomer van 2015 was de voorstelling *Terug naar toen* te zien, alweer de vierde zomerkomedie met Tjitske Reidinga in de hoofdrol. Dit toneelstuk van Michael Frayn, dat werd bewerkt door Kees Prins, gaat over een groep oud-studenten, die tijdens een reünie weer veranderen in de kwajongens van toen. Wat is er overgebleven van hun dromen en idealen? En wat is er geworden van die vrouwelijke student waar ze allemaal verliefd op waren? De cast was een bijzondere selectie van negen acteurs: Tjitske Reidinga, Peter Blok, Dick van den Toorn, René van 't Hof, Frederik Brom, Martijn Nieuwerf, Hans Leendertse, Guy Clemens en Wil van der Meer. De voorstelling werd wisselend gerecenseerd, van 2 tot 4 sterren.

Peter Blok en Tjitske Reidinga in 'Terug naar toen' van Michael Frayn

FOTO: LEO VAN VELZEN

Tjitske Reidinga
en Frederik
Brom in 'Sophie'
van Roos
Ouwehand

FOTO: LEO VAN VEILZEN

In het najaar was Tjitske Reidinga opnieuw te zien, maar dit keer in een heel ander stuk: *Sophie*. Speciaal voor haar geschreven door haar vriendin, schrijfster en actrice Roos Ouwehand (*Doris, Bloedverwanten*).

In *Sophie* zien we een meisje van acht opgroeien tot jonge vrouw, tot moeder en uiteindelijk oma. In de voorstelling, die speelt in Sophie's meisjeskamer in haar ouderlijk huis, zien we haar leven aan ons voorbijtrekken. Haar conflicten en haar keuzes. Haar geluk en haar verdriet. Het leven van Sophie is net zo gewoon en net zo bijzonder als ons eigen leven en dat van iedereen om ons heen. *Sophie* is een fijnzinnig geschreven stuk vol humor en ontroering. De recensies waren redelijk maar de publieksreacties zeer enthousiast. Tjitske werd voor deze rol genomineerd voor de Theo d'Or.

Tot slot werden er onder de vlag van DeLaMar Producties in 2015 in het Grand Café een aantal openbare interviews geproduceerd: de serie *Vertelt*. Verschillende grootheden uit de theaterwereld zoals Kitty Courbois, Bram van der Plugt, Anne Wil Blankers werden geïnterviewd door journalisten van onder andere de Volkskrant. Deze serie trok een wat ouder publiek en werd goed bezocht.

Sophie

EEN LEVEN
IN 12 SCÈNES

TJITSKE REIDINGA

RIA EIMERS PETER BOLHUIS FREDERIK BROM E.A.
TEKST ROOS OUWEHAND REGIE ANTOINE UITDEHAAG

VAN 3 NOV T/M 23 DEC
DELAMAR.NL

EXCLUSIEF IN HET

**DE
LA
MAR**
THEATER

Programmering

Musicals

In januari 2015 waren de laatste vier voorstellingen van de succesvolle productie *Hij gelooft in mij* in de Wim Sonneveld zaal te zien. De opvolger werd *Sonneveld in DeLaMar*, een productie van Albert Verlinde Entertainment. *Sonneveld in DeLaMar* was een vernieuwde editie van *Sonneveld de musical* dat in theaterseizoen 2013-2014 zeer succesvol was. De oorspronkelijke productie werd verrijkt met het verhaal over Wim Sonneveld en zijn historie met het DeLaMar. Met de meest bekende liedjes als *Het Dorp*, *Lieveling* en *Dat wij verschillen van elkaar* is *Sonneveld in DeLaMar* een avond vol nostalgie.

De pers was enthousiast: *Tony Neef is de gedroomde Wim Sonneveld* (**** Parool), *Toonbeeld van verijnd amusementstheater* (**** NRC). De musical *Dreamgirls* was de opvolger van *Sonneveld in DeLaMar*. Deze soulmusical van Stage Entertainment Nederland was drie maanden in het theater te zien, bij wijze van afsluiting van een succesvolle landelijke tournee. *Dreamgirls* is gebaseerd op het leven van *The Supremes* en Diana Ross en vertelt het verhaal van *The Dreamettes*. Hoofdrollen waren voor Bergit Lewis en Carolina Dijkhuizen.

De Tweeling

Een voorstelling die je niet mag missen **** De Telegraaf
Opmerkelijk hoog niveau **** NRC
Aangrijpend stuk over kracht van vergeving **** AD

Op 11 oktober 2015 ging de muziektheaterproductie *De Tweeling* in première in het DeLaMar theater. *De Tweeling* is gebaseerd op het gelijknamige succesvolle boek van Tessa de Loo. Op basis van het concept van Ulrike Bürger Bruijs ontwikkelde Stage Entertainment, in opdracht van de Theateralliantie, deze bijzondere theaterbewerking. De muziek is van Ilse de Lange en JB Meijers. Actrices Rosa da Silva en Hanna van Vliet vertolkten de hoofdrollen, onder regie van Ruut Weissman. Frank Ketelaar en Kees Prins tekenden voor het script. Na een lange speelperiode in het DeLaMar Theater met zo'n 73.000 bezoekers, ging *De Tweeling* op tournee langs de grotere theaters in Nederland.

Toneel en cabaret

Opmerkelijke toneelproducties in 2015 waren *De Verleiders* van Bos Theaterproducties en *Annie. M.G. op Soestdijk* van Senf, *Een sneeuw* van Het Toneel Speelt en *Zout op mijn huid* van Hummelinck Stuurman. Op cabaretgebied was de programmering ook zeer divers: Paulien Cornelisse stond voor uitverkochte zalen, Guido Weijers trad op voor zijn fans en Javier Guzman en Vrijdag & Sandifort waren te zien in het voorjaar.

...bleven de kinderen uit de voorstelling een nachtje slapen op het toneel van de Wim Sonneveld zaal

In 2014 werd het concept voor het eerst gepresenteerd, maar ook in 2015 bleken de *Musical Mondays* succesvol: tussen de gangen van een driegangendiner door brachten musicalartiesten als Tony Neef, Mariska van Kolck en Pearl Jozefoon, onder leiding van pianist Bernd van den Bos, ieder afzonderlijk, een persoonlijk samengesteld programma ten gehore. De nummers die werden gezongen en de anekdotes die daarbij werden verteld, boden een inkijkje in het leven van de artiesten.

De jeugdvoorstellingen in de schoolvakanties werden ook goed bezocht. In 2015 waren o.a. *Nijntje*, *Sesamstraat* en *Woezel & Pip* te zien. In augustus stond de familie-musical *Waanzinnig Gedroomd*, met de grootste hits uit 35 jaar *Kinderen voor Kinderen*, twee weken geprogrammeerd. Ter promotie van deze voorstelling bleven de kinderen uit de voorstelling een nachtje slapen op het toneel van de Wim Sonneveld zaal. Verschillende media deden verslag van deze unieke gebeurtenis.

FOTO: BOY HAZES

De kinderen uit de voorstelling bleven een nachtje slapen op het toneel van de Wim Sonneveld zaal

Horeca

In 2015 werd er op het gebied van horeca vooral ingezet op vernieuwing en personeelsbeleid. De vernieuwing zat met name in het zoeken naar nieuwe producten. Zo is er bijvoorbeeld een samenwerking aangegaan met *Sapje*; dit bedrijf levert 100% biologische fruit- en groentesapjes dagelijks vers van het land.

Om kosten te besparen is er streng gekeken naar personeelsinzet. Er wordt uitgegaan van 7,8 manuren per 100 bezoekers. Als er minder bezoekers zijn wordt ook de bezetting hierop aangepast. Ook is er gekeken naar de leeftijd van de theatermedewerkers. Door steeds een instroom te hebben van jonge medewerkers, die dankzij de *Hostmanship Academie* lang blijven, ontstaat er een mooie balans in leeftijden.

Evenementen

Ook in 2015 was het DeLaMar Theater het decor voor veel congressen en evenementen. Het jaar begon met het *Ouderensongfestival*, een congres van Canon en het *Goed Geld Gala* van de Postcode Loterij. Het Kindersymposium en het Economisch Instituut voor de Bouw kwamen voor de derde keer en een volgend event is reeds gepland.

Voor kinderen waren er de Kunstscholendagen, de Kids Academy van de Sterrenweken, de einduitvoering van het ROC en de finale van het Rozentuinfestival.

De rode loper werd een aantal keer uitgerold voor grote filmpremières (o.a. *Mannenharten 2*, *De ontsnapping*), de film distributeurs weten het DeLaMar Theater als ideale premièrelocatie inmiddels goed te vinden.

Een hoogtepunt was de uitreiking van de Michelinsterren in december. Al jaren vond dit evenement plaats in Maastricht maar de organisatie koos ervoor om dit culinaire event dit keer in het DeLaMar Theater te laten plaatsvinden. Een groot deel van de culinaire top van Nederland was aanwezig bij de uitreiking. Tevens was het

Gastvrijheid en flexibiliteit: kwaliteiten waarmee het DeLaMar Theater zich blijft onderscheiden

DeLaMar theater voor het eerst de locatie voor de aandeelhoudersvergadering van Heineken.

Tussendoor waren er natuurlijk ook nog de 'gewone' vergaderingen, verhuringen en theaterarrangementen. Voor het eerst waren er bedrijven die een exclusief diner (zonder het bezoeken van een voorstelling) organiseerden in de Dinerfoyer, soms met bijzondere gasten om het diner te verlevendigen. Een van de hoogtepunten was een diner met een concert van pianist Wibi Soerjadi. In de evaluaties van de verschillende evenementen wordt met name de gastvrijheid en flexibiliteit van het personeel en de kwaliteit van de horeca geprezen. Kwaliteiten waarmee het DeLaMar Theater zich blijft onderscheiden.

De tentoonstelling 'David Bowie' is in Het Groninger Museum en werd ondersteund door het Blockbusterfonds

4

Meer publiek voor de kunst, dat is ons rendement

Blockbusterfonds

Het Blockbusterfonds is een samenwerkingsverband tussen de *VandenEnde Foundation*, het Prins Bernhard Cultuurfonds, VSBfonds en de BankGiro Loterij. Het fonds maakt bijzondere culturele evenementen mogelijk die gericht zijn op een groot en breed publiek. Hiertoe worden leningen of garantiebijdragen verstrekt, in combinatie met een gegarandeerde kaartafname door de BankGiro Loterij.

Het Blockbusterfonds werd in 2012 opgericht om het cultureel ondernemerschap te stimuleren. Het was een reactie op de eerder aangekondigde bezuinigen en het gemopper op het niet rendabel zijn van cultuur. Dat cultuur ook geld zou kunnen opbrengen, ging op dat moment tegen de heersende opvattingen in. Het was een linkse hobby, vonden een aantal politici, bestemd voor een kleine elite.

Initiator van het Blockbusterfonds, Jooop van den Ende, betoogde tijdens zijn Mandeville Lezing 2011 aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam, dat een groot cultureel evenement de samenleving juist geld opleverde. Niet bezuinigen, maar

Niet bezuinigen, maar investeren was zijn boodschap

investeren was zijn boodschap. Van den Ende wilde evenementen ondersteunen die van zichzelf al zeer aantrekkelijk zijn voor een groter publiek, met 'blockbusterpotentie' dus. Geef ze extra budget voor PR en marketing, aldus Van den Ende, en het bereik én de inkomsten worden vele malen groter.

Uniek

Om de daad bij het woord te voegen bundelden vanaf 2012 drie particuliere fondsen en een loterij hun krachten voor een periode van vijf jaar. Een unieke samenwerking tussen de *VandenEnde Foundation*, VSBfonds, het Prins Bernhard Cultuurfonds en de BankGiro Loterij. Er werd een bestuur gevormd dat de beslissingen neemt, die worden voorbereid door een stuurgroep. De fondsen legden gezamenlijk ieder jaarlijks 1,5 miljoen in, de loterij zorgde jaarlijks voor een gegarandeerde kaartafname oplopend tot maximaal 10 miljoen per jaar. Dat laatste werd mogelijk gemaakt door een speciale verruiming in de vergunning van de Goede Doelen Loterijen.

Extra bijzonderheid was dat er geen traditionele hulp werd geboden met zoge-

noemd 'geefgeld'. Financiële ondersteuning werd geboden in de vorm van een lening of een garantiebijdrage, in combinatie met eerder genoemde gegarandeerde kaartafname. Zo werden de cultureel ondernemers gestimuleerd en serieus genomen.

Revolverend

Als de theorie van Van den Ende klopte – en evenementen dankzij extra marketing ook extra omzet maakten – dan kon de lening van het Blockbusterfonds worden terugbetaald en zou er sprake zijn van een revolverend fonds. Een fonds met geld voor cultuur dat meerdere malen opnieuw kon worden uitgegeven. Inmiddels is het Blockbusterfonds een aantal jaren in actie en kan worden vastgesteld dat het aardig in zijn missie slaagt. De totale bijdragen van het Blockbusterfonds hadden over 2012

Een fonds met geld voor cultuur dat meerdere malen opnieuw kon worden uitgegeven

tot en met 2015 een multiplier effect van 3,2. Dat wil zeggen dat iedere beschikbare euro 3,2 keer kon worden gebruikt voor het verstrekken van leningen en garantiebijdragen. Het merendeel van de medegefinancierde projecten heeft dankzij extra marketinginspanningen een groter publiek weten te bereiken, met ook daadwerkelijk gunstige economische effecten.

Stuurgroep

Een stuurgroep, bestaande uit Thijs Tromp voor het Prins Bernhard Cultuurfonds (PBCF), Eerde Hovinga voor het VSBfonds (VSB), Janine van den Ende en Ryclef Rienstra voor de *VandenEnde Foundation* (VDEF) en Jeroen Branderhorst voor de BankGiro Loterij (BGL), bereidt de besluitvorming voor. In de eerste jaren van het Blockbusterfonds is hiervoor ook dankbaar gebruik maakte van de expertise van 'meedenker' Ernst Veen. Met toe ruim dertig gesteunde blockbusters tot nu toe, kan inmiddels wel iets gezegd worden over de effecten van het beleid en het zelflerend vermogen van het fonds.

Geluk vs Economische Spin-off

Eerde Hovinga (VSB): 'Het is fijn dat het revolverende karakter van het fonds zich heeft bewezen. Dat wil namelijk zeggen dat kunstprojecten ook zakelijk interessante projecten kunnen zijn die met steun van het Blockbusterfonds naar een hoger plan worden getild, die nóg beter tot hun recht komen. Een organisatie hoeft dus niet alleen op subsidie te drijven. Bovendien verandert onze manier van werken soms ook de blik van de cultuurproducent. Een budget gaat er anders uitzien als er een grotere marketingpost in wordt opgenomen. Het denken over uitgaven en inkomsten verandert als er moet worden gekeken naar manieren om het geld te doen terugvloeien in de kas.'

Janine van den Ende (VDEF): 'We zien door de jaren heen ook steeds beter onderbouwde aanvragen en professionalisering in het denken over grote culturele evenementen.'

Jeroen Branderhorst (BGL): 'We onderzoeken steeds de economische spin-off van de door ons gesteunde blockbusters. Wat blijkt: een project waar je 1 miljoen insteekt, kan zomaar 4 miljoen opleveren. Dat komt omdat er mensen voor uit

***Niet omdat we denken dat alle culture evenementen
geld móeten opleveren. Het is eerder het ontkrachten
van de bewering dat kunst alleen maar geld kóst***

Rotterdam naar, ik zeg maar wat, Assen afreizen. Daar geven ze hun geld uit, daar blijven ze slapen. Overigens onderzoeken we dat niet omdat we denken dat alle culture evenementen geld móeten opleveren. Het is eerder het ontkrachten van de bewering dat kunst alleen maar geld kóst. Blockbusters kunnen geld opbrengen. Daarnaast brengt *alle* cultuur iets op. Een goed gevoel, stof om over na te denken, geluk misschien zelfs. Maar het is nu eenmaal makkelijker om een economische spin-off te berekenen dan de groei van geluk.'

Het bestuur en de stuurgroep van Het Blockbusterfonds: Thijs Tromp, Bernt Schneiders, Jeroen Branderhorst, Marieke van Schaik, Eerde Hovinga, Willemijn de Vries, Joop van den Ende, Janine van den Ende, Ryclef Rienstra, Adriana Esmeijer en Alexander Rinnooy Kan

VINCENT VAN GOGH, ZELFPORTRET ALS SCHILDER, 1887-1888. VAN GOGH MUSEUM, AMSTERDAM (VINCENT VAN GOGH STICHTING)

EDVARD MUNCH, ZELFPORTRET MET PALET, 1926. PRIVÉCOLLECTIE

'Munch: Van Gogh'. De tentoonstelling in het Van Gogh Museum, Amsterdam werd mede mogelijk gemaakt door het Blockbusterfonds

Wennen

Het was in het begin even wennen. Ook voor het kersverse Blockbusterfonds zelf. Zo werd er in eerste instantie ingezet op breed opgezette 'interdisciplinaire' evenementen. Daar waren er alleen niet zoveel van. Het tempo van het organiseren van een tentoonstelling loopt namelijk niet gelijk met het organiseren van een theater of muziekvoorstelling, nog los van de vraag of het publiek zit te wachten op een reeks concerten van Russische componisten bij een schilderijenexpositie van Malevich en de Russische avant-garde (Stedelijk Museum Amsterdam, 2013-2014).

Er was ook een ander uitgangspunt dat sneuvelde: de regel van 'opslag bij succes'. Oftewel, als een project succesvol en goed renderend was geweest, moest het de lening met een opslagpercentage terugbetalen. Dat geld kon het Blockbusterfonds dan weer gebruiken om de risico's van minder goed lopende evenementen op te vangen. Die constructie werd echter door veel instellingen als onrechtvaardig gevoeld; waarom moesten zij het minder goed lopen van andere evenementen bekostigen? De eis van succesopslag verviel.

Lening

Verder was er nog wat onduidelijkheid over de hardheid van de 'lening'. Organisatoren waren bang failliet te gaan als ze de lening door omstandigheden niet konden terug-

betalen. Een ander fonds maakte zich zorgen dat de lening wèl zou worden terugbetaald, maar dan van hún geefgeld.

Ryclef Rienstra (VDEF): 'Onnodige angsten. We zijn een ondersteunend fonds; we analyseren de risico's zo goed mogelijk en we gaan pas na die analyse al dan niet in zee met de organisatie. Het is onze ambitie katalyserend te zijn, om een producent te helpen net iets groter te denken. We gaan ze natuurlijk niet failliet verklaren als hun project ondanks een stevig plan van aanpak toch niet het beoogde resultaat behaalt. En dát wil weer zeggen dat er bij tegenslag *coulance* wordt getoond. Met andere woorden, de lening is geen schenking, maar kan het uiteindelijk, als dat nodig is, wel worden.'

Schaalvergroting

Museale projecten wisten al snel de weg naar het Blockbusterfonds te vinden. Iets langer duurde het voor organisatoren van (muziek)theater aankloppen. Op zich was dat begrijpelijk. Meer marketing verhoogt idealiter de publiekstoestroom, maar de capaciteit van een museum is per definitie flexibeler dan die van een theater. Komen er meer mensen, dan kan een museum extra dagen inlassen, desnoods in de avonden opengaan. De extra kosten betreffen dan vooral de suppoosten. In het theater levert een extra voorstelling op heel veel manieren extra kosten en organisatie op. De risico's en obstakels van schaalvergroting voor een (muziek)theaterproducent zijn dus vele malen groter.

Maar ook dat begint te veranderen. Dankzij de gegarandeerde kaartafname en dankzij meer bekendheid met de werkwijze van het Blockbusterfonds, beginnen de producenten van podiumkunstproducties de laatste twee jaar hun weg naar het fonds te vinden. *Het Pauperparadijs* in het gevangenis­museum in Veenhuizen is daar een goed voorbeeld van.

Papier

Thijs Tromp (PBCF): 'Op papier lijken blockbusters makkelijk aan te wijzen. Dat zijn evenementen in de Randstad, liefst museaal, op makkelijk bereikbare plekken. Maar het mooie is dat dit in de praktijk dus anders kan zijn. De voorstelling *Het Pauper-*

***Alle avonden waren strak uitverkocht,
met nog een wachtlijst waar duizenden mensen op stonden.
Dan heb je het als organisatie goed aangepakt***

paradijs vond in Veenhuizen plaats, op de grens van Drenthe en Friesland. Alle avonden waren strak uitverkocht, met nog een wachtlijst waar duizenden mensen op stonden. Dan heb je het als organisatie goed aangepakt.'

Het Pauperparadijs zorgde voor een economische impuls in de omgeving, maar

FOTO: JANUS VAN DEN EIJDEN

FOTO: THIJS BOONTJES

Unseen Photo Fair 2012-2015. Blockbusterfonds

dat niet alleen. Ryclef Rienstra (VDEF): 'Er kwamen ook mensen uit de buurt op af, die die hele geschiedenis van de pauperkoloniën niet kenden. Ze dachten dat het een gevangenis was geweest, niet een plek waar vroeger arme mensen in een kamp werden gestopt. Het is mooi als zo'n project zoiets extra's oplevert.'

Supertop

Nog zo'n ervaring: in de praktijk bleek dat de voorspelbare blockbusters, de aller-grootste evenementen, niet om steun vroegen. *De Late Rembrandt* (Rijksmuseum 2015), *Jheronimus Bosch* (Noord-Brabants Museum, 2016); het waren projecten die van zichzelf al zóveel sponsors trokken, dat ze geen behoefte hadden aan een lening of een garantstelling. De producenten van net iets kleinere evenementen klopten wel aan. Een greep uit de gerealiseerde projecten: *Borgen*, Noord Nederlands Toneel in diverse theaters in Nederland, (2016), *David Bowie is*, in het Groninger Museum (2015-2016), *The Sixties, A worldwide happening* in het Amsterdamse Tropenmuseum (2015-2016), *Sisi, sprookje en werkelijkheid* in Paleis het Loo in Apeldoorn (2015), *De weg naar Van Eyck* in het Museum Boijmans-Van Beuningen, Rotterdam (2012).

Beter kiezen

Alle stuurgroepleden zijn positief over de samenwerking. Het vergroot de inzichten in elkaars organisaties en beoordelingswijzen. De gebundelde expertise versterkt het beoordelingsvermogen van het Blockbusterfonds. Alles overziend zijn er twee belangrijke voorwaarden waar een blockbuster aan moet voldoen: ten eerste moet het evenement daadwerkelijk een groot publiek weten te bereiken. Ten tweede moet de organisatie professioneel zijn en een dergelijk evenement ook aankunnen.

Thijs Tromp (PBCF): 'Heb je die twee ingrediënten, dan maak je kans op succes. Dan kán het gebeuren, en dat moet ik natuurlijk voorzichtig zeggen, dat het voorwerk

nog iets te wensen overlaat. Maar sterke organisatoren kunnen een productie vaak tijdig vlot trekken.'

Eerde Hovinga (VSB): 'Er is sinds de bezuinigingen ook iets veranderd bij de culturele instellingen zelf. Vroeger waren het misschien alleen de directeur of de curator die de beslissingen namen, nu is er een heel team dat naar de artistieke keuze kijkt en meteen al meedenkt over publiek en verkoopbaarheid. Zeker bij blockbusters staat er nogal wat op het spel: een groot deel van het museumoppervlak wordt aan zo'n blockbuster gegeven, dan moet er ook een stevig plan tegenover staan. Van die noodzaak zijn veel culturele organisaties inmiddels doordrongen.'

Ander soort ondernemerschap

Een dichtbundel zou een blockbuster kunnen zijn, als je door marketing de oplage verhoogt van 500 naar 2000. Dat was het voorbeeld dat Joop van den Ende tijdens zijn Mandeville Lezing gaf. In de praktijk zijn blockbusters, zoals ze door het fonds worden ondersteund, behoorlijk wat slagen groter. Maar de aantallen blijven relatief. Als een tentoonstelling over de Dode Zee-rollen in het Drents Museum in Assen (2013-2014) 140.000 bezoekers trekt, dan zou dat voor een Stedelijk Museum Amsterdam niet veel zijn. Maar voor een museum met de omvang van het Drents Museum is dat zeer goed en dat is wat telt. Ryclef Rienstra (VDEF): 'Dit gaat niet over de Albert Heijn of over Philips, dit is een ander soort ondernemerschap. Met onmisbare subsidies en schenkingen, maar dat wil nog niet zeggen dat je niet ondernemend kunt zijn. Wie reële risico's durft te nemen, wordt vaak beloond met succes. Wat geld is voor een AH, is publiekssucces voor een culturele onderneming: het is winst.'

Dat gevoel moet je bij een blockbuster krijgen:

'Er is iets gaande, laten we daar met zijn allen naartoe gaan'

Janine van den Ende (VDEF): 'Het levert bovendien geweldige producties en evenementen op. *Unseen* vind ik een goed voorbeeld. Dat had van zichzelf al behoorlijk wat mensen getrokken, maar dankzij extra geld voor marketing zijn ze overal. Dat gevoel moet je bij een blockbuster krijgen: 'Er is iets gaande, laten we daar met zijn allen naartoe gaan.'

Inspiratie

Jeroen Branderhorst (BGL): 'Onlangs hoorde ik van een aanvrager dat een wethouder door het Blockbusterfonds werd geïnspireerd. Hij zei: "Misschien kunnen we dit op lokaal niveau wel kopiëren, dus dat we *naast* het geefgeld van de gemeente ook een pot met leengeld zetten. Dat zou kunstenaars en culturele instellingen kunnen aanmoedigen nog beter naar de zakelijke kant van het verhaal te kijken."

'Ik ben voorstander van dat soort ontwikkelingen. Het blijft natuurlijk een delicate balans: er voor zorgen dat de kunstsector mét behoud van aandacht voor inhoud en kwaliteit, zich ook op financieel gebied verder ontwikkelt. Creatief aanwenden van geld, daar kunnen we nog heel veel kanten mee op.'

5

Het gaat om al onze kinderen

Gesprek met Jantien Westerveld, directeur van Méér Muziek in de Klas

Muziekles werd de afgelopen jaren uit het basisonderwijs wegbezuinigd. Ook op de docentenopleidingen (de Pabo's) kwam er steeds minder aandacht voor. Dus áls er nog een leerkracht met vakkennis op een school rondliep, was dat meestal een toevalstreffer.

Het ene na het andere rapport concludeerde echter dat muziek op allerlei manieren belangrijk is. Essentieel zelfs. Muziek maken heeft een positieve invloed op de intelligentie, de sociale vaardigheden, het abstractievermogen en het analytisch denken van kinderen. Gezamenlijk musiceren bevordert het groepsgevoel en de discipline, kinderen leren om te luisteren, kortom, ze worden er blijer én beter van.

Zo vanzelfsprekend als rekenen

Alle reden dus om iets wat wegbezuinigd was, met financiële hulp en enthousiasme terug te brengen in het reguliere onderwijs. Daartoe liet minister Bussemaker van OCW in 2014 een 'Handreiking Muziekonderwijs 2020' opstellen. Gekoppeld aan die handreiking, waarin allerlei routes worden geopperd die van positieve invloed kunnen zijn op het muziekonderwijs, kwam er een aantrekkelijke subsidie voor het basisonderwijs – uitgevoerd door het Fonds voor Cultuurparticipatie – om zo meer muziek in de klas te stimuleren.

Muziek maken heeft een positieve invloed op de intelligentie, de sociale vaardigheden, het abstractievermogen en het analytisch denken van kinderen

De Handreiking was het startschot voor een beweging met inmiddels een veelvoud aan partners en ambassadeurs. Die beweging wordt 'Méér Muziek in de Klas' genoemd. Hiermee wordt niet alleen de minister in haar ambitie geholpen, maar ook schoolbestuurders, docenten, ouders en uiteindelijk de leerlingen zelf. Muziekeducatie moet weer vanzelfsprekend worden, of, zoals Jantien Westerveld, directeur van Méér Muziek in de Klas, het formuleert: 'Je gaat er als ouder bij de keuze van een basisschool vanuit dat er taal en rekenen wordt gegeven. Of er muziekonderwijs zal zijn, moet je altijd maar afwachten. Dát willen we veranderen.'

Samenbrenger

Voor het realiseren van meer muziekonderwijs, stelde minister Bussemaker 25 miljoen euro beschikbaar. Er wordt naar gestreefd om eenzelfde bedrag bijeen te brengen door fondsenwerving onder bedrijven en particulieren. Om deze doelen te bereiken is voor beperkte duur een kleine, slagvaardige organisatie opgezet, de Stichting Meer Muziek In De Klas. Deze fungeert als verbinder, brengt partijen samen, identificeert al bestaande initiatieven en moedigt nieuwe initiatieven aan. Een beetje zoals muziek. Want het is niet de bedoeling dat Méér Muziek in de Klas de zoveelste muziekinstelling wordt. Ambitie is om over vijf jaar het doel grotendeels bereikt te hebben.

Denk bij de organisatie aan cirkels. De binnenste cirkel is het bureau met Jantien Westerveld als gezicht van de organisatie. Daaromheen een zeskoppig *hands-on* ter

Ambitie is om over vijf jaar het doel, meer muziek in de klas, grotendeels bereikt te hebben

zake kundig bestuur bestaande uit voorzitter Carolien Gehrels (European Director Big Urban Clients Arcadis), Joop van den Ende (voorzitter *VandenEnde Foundation*), Janneke van der Wijk (Directeur Conservatorium van Amsterdam), Saskia de Leur (notaris bij Van Doorne), Robbert Specken (Hoofd Corporate Finance M&A ING) en Ryclef Rienstra (directeur *VandenEnde Foundation*). Daar weer omheen de cirkel van twintig bekende ambassadeurs, zoals Jan Raes (algemeen directeur Koninklijk Concertgebouworkest), maar ook muzikanten Henny Vriente en Wouter Hamel. Veel gewicht in de schaal legt bovendien Koningin Máxima, als erevoorzitter.

Het is de techniek van de inktvlek, waarbij iedereen op al zijn invloedsgebieden zijn uiterste best doet geschikte partijen om de tafel te krijgen, om het initiatief verder te ontwikkelen, om steun te geven. Daartoe is bekendheid met het initiatief een eerste vereiste, om te beginnen bij de basisscholen.

Op grote schaal zichtbaar

In 2015 ging Méér Muziek in de Klas van start, en na een paar maanden werd er een wedstrijd georganiseerd: de zoektocht naar de BZTband XXL, een term die ieder kind meteen begreep, want afgeleid van de BZTshow, het zeer populaire kinderprogramma van KRO-NCRV.

Westerveld: 'De aftrap van de wedstrijd vond plaats bij De Wereld Draait Door, met een filmpje van Koningin Máxima in de uitzending, 1,7 miljoen Nederlanders keken. Na afloop hoorde ik van allerlei mensen uit het muziekonderwijs dat het zo'n goed idee was om een 'verbindende' organisatie op te zetten. We waren al een tijdje bezig, maar door de uitzending waren we ineens op grote schaal zichtbaar.'

Waarmee Westerveld vooral bedoelt te zeggen dat dat tekenend is voor de versnippering van het huidige 'muzikale' landschap. 'Onlangs hebben we een groep gevormd van partijen die zich bezig houden met muziek in het basisonderwijs. Vlak

er na sprak ik iemand die zei: “ik ga iets doen voor het speciaal onderwijs, want daar wordt nog helemaal niets voor gedaan.” Die heb ik toen meteen aan de werkgroep toegevoegd. Verbinden, dat is ook zorgen dat niet een heleboel mensen los van elkaar het wiel gaan uitvinden.’

Muzische omgeving

Nederlandse basisscholen mogen tot op grote hoogte zelf invulling geven aan het curriculum dat ze bieden. Er is subsidie voor meer muziek in de klas voor de scholen die het zouden willen. Maar ze hóeven die subsidie niet aan te vragen. Doen ze het wel, dan moeten ze wel samenwerken met een plaatselijke muziekschool of andere culturele instelling. Westerveld: ‘Zo zorg je al meteen voor een samenwerking en het uitwisselen van kennis.’

Maar toch, het gebrek aan ‘plicht’ of anders gezegd: de voor Europa unieke vrijheid van scholen om zelf hun aanbod samen te stellen, maakt het lastiger om alle neuzen van de directeurs van alle ruim 7000 basisscholen die Nederland rijk is, dezelfde kant op te krijgen. Westerveld: ‘Wat we daarom ook doen, is in gesprek gaan met de onderwijsinspectie. Zodat scholen die wél muziek in het basispakket bieden, sneller dat ‘plusje’ krijgen, wat ze weer aantrekkelijker maakt voor de ouders.’

Daarnaast is het natuurlijk vooral zaak om iedereen van het belang van een meer ‘muzische’ omgeving te overtuigen, zodat de basisscholen er zelf voor kiezen meer muziek aan te bieden.

Hoe voelt geluid?

Muziekonderwijs betekent niet per se dat alle kinderen een muziekinstrument leren bespelen. Want dat denken mensen vaak, waarna ze vragen: “Als Pabostudenten helemaal geen instrumenten kúnnen bespelen, hoe moeten ze er dan les in geven?”

Westerveld: ‘Muziek is veel meer dan een instrument spelen, zeg ik dan. Er is bijvoorbeeld een heel leuk programma dat in Engeland al succesvol is en dat *One Minute of Listening* heet. In Nederland wordt het momenteel vertaald onder de naam *Luisteroren*. Het idee is dat je samen met de klas één minuut heel goed naar een

Muziek is veel meer dan een instrument spelen

bepaald geluid luistert. Vervolgens ga je er als leerkracht met de klas over praten. Hoe klonk het, hoe voelde het, waar zou het vandaan komen, hoe zou je het geluid na kunnen maken, wat zou het geluid kunnen vertellen? Je kan er een creatieve opdracht aan koppelen, kortom, het soort les dat elke leerkracht kan geven. Bovendien kan het dus kort, en in feite elke dag, aan het einde van de dag bijvoorbeeld, als de kinderen geen zin meer hebben in taal of rekenen.’ Er zijn veel meer mooie initiatieven. Daartoe komt op de website van Méér Muziek in de Klas de ‘Initiatieven-galerij’ online. Scholen, muziekdocenten, iedereen kan er zijn initiatief presenteren. Dus als een school in de toekomst om inspiratie verlegen zit, is een bezoek aan de

FOTO: HENRIETTE GUST

website een heel geschikte plek om te beginnen. De programma's die muziek met de bestaande vakken integreren, krijgen een ereplek. Westerveld: 'Zoals de 'snapjes' van de NTR, dat is zingen met je klas en tegelijk iets leren over taal, spelling of rekenen.'

Kwaliteit

Als er meer op scholen komt, kan er ook wat beter naar de kwaliteit worden gekeken. Dat is iets wat er nu soms nog bij inschiet. Westerveld: 'Als een leraar vraagt: "Hoeveel is 1+3?" en de leerling roept: "7!" dan zegt de leraar: "Dat is fout." De neiging bestaat om bij muziek alles héél snel goed te vinden. We willen iedereen aan boord, we werken heel laagdrempelig. Maar het kan natuurlijk altijd beter.'

Voor het verhogen van de kwaliteit is er al de samenwerking die een school met een muziekinstelling uit de omgeving aangaat, op het moment dat er subsidie wordt aangevraagd. Westerveld: 'Maar er valt ook te denken aan de inzet van een vakleerkracht. Maar dan op een iets bredere manier dan vroeger. Dus iemand die niet alleen de muzieklessen verzorgt, maar die ook meedenkt over manieren waarop

***Iemand die niet alleen de muzieklessen verzorgt,
maar die ook meedenkt over manieren waarop muziek
in andere vakken geïntegreerd zou kunnen worden***

muziek in andere vakken geïntegreerd zou kunnen worden. Iemand die het leerkrachtenteam inspireert en coacht.'

Opheffen bij succes

Méér Muziek in de Klas werkt langs vier officiële lijnen: 1. Het bevorderen van deskundigheid op basisscholen, Pabo's en conservatoria. 2. Het stimuleren van het ontwikkelen, actualiseren en toegankelijk maken van lesprogramma's. 3. Het stimuleren van verbindingen tussen scholen en de (culturele) omgeving. 4. Het vergroten van het draagvlak voor muziekonderwijs met een bewustwordings-campagne.

Met als uiteindelijk doel muziekonderwijs op alle scholen, in alle leerjaren. De ambities zijn hoog: idealiter heft de beweging zich over vijf jaar weer op.

Wat direct leidt tot de vraag: wanneer is de integratie van muziekonderwijs gelukt?

Bodypercussie

Even terug naar de BZTband XXL en het effect ervan. De inzet van een tv-medium als De Wereld Draait Door leidde tot meer bekendheid van Méér Muziek in de Klas en mobiliseerde scholen om mee te doen. Leerkrachten die aangaven met hun klas mee te willen doen, kregen vervolgens een workshop op een conservatorium of Pabo in de buurt. Daar leerden ze bijvoorbeeld hoe ze 'bodypercussie' konden

toepassen. Een vorm van trommelen zonder instrumenten, waarmee ze de volgende dag in de klas meteen aan de slag konden. Uit de vierhonderd inzendingen werden vervolgens honderd scholen geselecteerd, die bezoek kregen van een 'vliegende brigadier': een vakdocent die de klas hielp om een nóg betere inzending te maken. Uit die inzendingen werden vervolgens dertig klassen geselecteerd, die vanaf

Idealiter heft de beweging zich over vijf jaar weer op

oktober 2016 kans maken op een optreden voor de koningin in Koninklijk Theater Carré. Iedereen kan de ontknoping in een serie spannende afleveringen op tv volgen.

Vliegwieleffect

Eén project dus, met grote gevolgen voor zowel de verspreiding als de kwaliteit van muziek op scholen. Westerveld: 'Iets dergelijks kan gebeuren als Pabo's en conservatoria meer gaan samenwerken. Er is bijvoorbeeld twee jaar lang een pilot gedaan waarbij gezamenlijk stage werd gelopen door Pabo- en muziekstudenten. Die studenten wisselen onderling vaardigheden uit, wat ze allebei kundiger maakt. Iets wat zij weer kunnen delen met hun toekomstige collega's. Een pilot die wat mij betreft mag overgaan in een vaste regeling. Het gaat om het vliegwieleffect, daar zoeken we steeds naar.'

Kinderen

Hoe groot het vliegwieleffect aan het einde van die vijf jaar uiteindelijk blijkt te zijn is iets om de komende jaren uit te vinden. En dát is meteen antwoord op de vraag wanneer de integratie van muziekonderwijs is gelukt. Westerveld: 'We gaan het op zoveel mogelijk manieren proberen. Onze doelen voor ogen houden en kijken hoe ver we komen. Dán pas zullen we besluiten of we in onze missie zijn geslaagd.'

'Gelukkig zijn er ontzettend veel mooie initiatieven en programma's die al bestaan, die we kunnen samenbrengen. Ik probeer met zoveel mogelijk partijen om de tafel te zitten, we organiseren symposia en bijeenkomsten. Steeds zeg ik: "Hou dat programma nou niet voor jezelf. Deel het met andere conservatoria, met andere Pabo's, met wie dan ook." Want je moet voor ogen houden dat het niet gaat om je eigenbelang. Het gaat om al onze kinderen.'

www.meermuziekinklas.nl

Het Nationale Ballet, Junior Company - Trois Gossienes. Melissa Chapski (die een studiebeurs ontving van de VandenEnde Foundation) en Giovanni Princic

6

Nooit een wereld zonder

De Junior Company van Het Nationale Ballet

Benen worden gestrekt, tot voorbij de oren. Twaalf jonge ballerina's en dansers van de Junior Company staan zich geconcentreerd op te warmen voor de dagelijkse les van Ernst Meisner. Het zijn eerste- en tweedejaars van achttien of negentien. Soms nog maar net in Nederland. Maar in het repetitielokaal zijn ze thuis. Ze dragen aan het begin van de les nog kledingstukken die op normale lijven wat wonderlijk zouden staan: een dikke beenwarmer tot ver boven de knieën, een lompe trainingsbroek met daarboven een wit balletpakje vol kant.

Om stipt tien uur begint Meisner. Hij is hun repetitor, coach, choreograaf en leraar. Hij vuurt een reeks danspassen op de dansers af, een pianiste zet de muziek in, daar gaan ze, in hoog tempo, snelle bewegingen, uiterste precisie en bovenal: uiterste concentratie.

Zwemmen

Ted Brandsen, directeur van Het Nationale Ballet, begon de Junior Company in 2013. Om het gat tussen school en praktijk op te vullen. Er waren te veel jonge dansers die bij het grote gezelschap 'zwommen'. Te weinig begeleiding, te veel verantwoordelijkheid, ze vonden niet de rust of de ruimte om hun talent verder te ontwikkelen.

Met hulp van verschillende fondsen, waaronder de VandenEnde Foundation, werd de Junior Company in het leven geroepen

Met hulp van verschillende fondsen, waaronder de *VandenEnde Foundation*, werd de Junior Company in het leven geroepen. Een echt gezelschap, maar met zwemvleugeltjes.

Brandsen: 'We begonnen ten tijde van de overheidsbezuinigingen op cultuur. Ik was toen tien jaar directeur, we hadden goede contacten met de Nationale Ballet-academie, de tijd was rijp. Door die bezuinigingen hebben we nog even gearzeld, maar het was nodig. Het gat tussen school en gezelschappen was te groot, bovendien spreken jonge talenten die zich verder mogen ontwikkelen, tot de verbeelding. We konden gelukkig financiële steun voor onze plannen krijgen, maar hebben ook heel veel zelf geïnvesteerd en andere zaken daarom niet gedaan.'

Dansersleven

Dat een balletgezelschap en niet een balletacademie die taak van nascholing op zich neemt, vindt Brandsen logisch. 'Dit is de praktijk, dit is wat dansers nodig hebben. Ze krijgen meer begeleiding dan bij het grote gezelschap, maar waar het bovenal om gaat is optreden. Veel danservaring opdoen. Veel op pad, veel repertoirekennis, vliegen maken – letterlijk en figuurlijk.'

'Behalve dansen moet je je leren aanpassen aan het reizen, aan het schakelen tussen verschillende stijlen, aan de verschillende landen die je aandoet.' Meisner heeft voorafgaand aan de danses al iets dergelijks gezegd: 'Het zijn niet de lessen waaraan je kunt zien of mensen het gaan redden, het is het gemak waarmee ze zich het professionele dansersleven eigen maken.'

Succes

De Junior Company is vanaf het begin succesvol en wordt al snel door de internationale balletwereld erkend als een plek die ertoe doet. Achttien jonge dansers zijn inmiddels doorgestroomd naar het 'echte' Nationale Ballet, een kwart van het huidige tableau. Soms al na één jaar, soms na twee jaar. Dansers van de Junior

Dansers van de Junior Company die niet bij het thuisballet terecht kwamen, hebben allemaal goede banen elders

Company die niet bij het thuisballet terecht kwamen, hebben allemaal goede banen elders. Brandsen had zelf ook niet gedacht dat het zo snel zou gaan. 'Wat je ziet is dat jongeren uit alle plekken van de wereld nu naar de Balletacademie in Amsterdam komen, omdat ze hopen vandaaruit door te kunnen stromen naar de Junior Company.'

Scherp

Die toestroom van jong talent heeft ook effect op het grote gezelschap, aldus Brandsen. De vaste dansers zien zich geconfronteerd met een groep jonge honden, hongerig, enthousiast, leergierig; dat zet ze op scherp. 'Ze voelen hoe hard die jongeren gaan. Sinds de begeleiding beter is, ontwikkelen de jonge dansers zich ook veel sneller, waardoor ze sneller kansen op solo's krijgen. Er was al een danseres, Yuan Yuan Zhang uit de Junior Company die een première danste, omdat de andere invallers geblesseerd waren. Michaela DePrince heeft al de hoofdrol in *Notenkraker & Muizenkoning* gedanst. Ook danseres Clara Superfine van de Junior Company, deed het zó goed in een choreografie van Dawson, dat ze later mocht terugkeren in een nieuwe choreografie voor het grote gezelschap.'

*Ted Brandsen, directeur
en huischoreograaf
van Het Nationale Ballet*

Eigen publiek

De Junior Company trekt met het eigen programma ook een eigen publiek. Dat komt omdat het programma zelf een mix is van verschillende choreografieën, met solistische rollen voor alle dansers, in verschillende stijlen, van puur klassiek tot hedendaags. Er komen kinderen en jongeren vol dansambities op af, die zich herkennen in het ballettalent. Er komen gezinnen kijken, opa's en oma's met kleinkinderen. Schot in de roos blijken ook de korte filmpjes die tussen de verschillende choreografieën door worden getoond. Daarin vertellen de dansers hun verhaal en laten ze fragmenten van het maakproces zien. Het maakt toch uit als je net op een filmpje hebt gezien hoe hard de Georgische Salome Leverashvili werkte aan een moeilijk draai. Hoe het eerst twee keer niet, maar daarna wél lukte. Wie haar daarna in een mooi kostuum over het toneel ziet zweven, klapt net iets harder.

Verhalen

Brandsen: 'Het zijn verhalen waar ik ook vaak van onder de indruk ben. Zoals het verhaal van Daniel Silva, die vorig jaar bij de Junior Company zat. Die komt uit een sloppenwijk van Brazilië, zijn moeder overleed, hij zwierf over straat tot zijn oma hem vond en in huis nam. Overdag stuurde ze hem naar een Community Centre en daar moest je, als je er dan toch van plan was rond te hangen, verplicht meedoen met ballet. Dat wilde Daniel eerst helemaal niet, tot hij ontdekte dat hij er goed in was. Vanaf dat moment was het een manier om zich te onderscheiden. Uiteindelijk heeft hij zich de sloppenwijk uit gedanst. Nu zit hij in Nederland bij het grote gezelschap.'

FOTO: NIENKE ELENBAAS

Perfectionisme

Deze dansers gaan er totaal voor, zegt Brandsen, er is geen andere manier om de top te bereiken. Het is dan ook die focus waar hij tijdens audities op let. 'Als een danser niet weet of hij/zij het wel echt wil, of twijfelt aan wat het vak kan betekenen, dan zie je dat, uiteindelijk. Maar tegelijk is het lastig niet te twijfelen, want dansers op topniveau zijn per definitie perfectionisten én ze staan de hele dag naar zichzelf in de spiegel te kijken. Dat maakt het heel moeilijk een objectief beeld van je eigen talent te ontwikkelen. Soms is iemand beter dan hij denkt, vaak ook moet iemand zijn of haar zelfbeeld omlaag bijstellen. Dat kan heel moeilijk zijn.'

Een eerlijke strijd is het ook al niet. Want niet iedereen haalt de top, hoe hard er ook gewerkt wordt. Brandsen: 'Jongeren van nu zijn opgegroeid in een *you can do it*-tijd. Als je maar hard genoeg je best doet, kun je alles worden wat je wil. Maar zo is de balletwereld niet, net als de wereld van de topsport. Als je lichaam niet meewerkt, haal je het niet. Zelfs als je lichaam wél perfect is, dan nóg moet je keihard werken en red je het soms mentaal niet. Dat is de leerschool van het dansersleven. Het levert prachtige dansen en prachtige dansers op, maar het is hard.'

Bubble

En dan nog: zelfs de dansers die het redden, hebben relatief korte carrières. Vaak is het na de achtendertigste verjaardag wel voorbij. Brandsen: 'Dansen is een *bubble*. Er zit natuurlijk ook iets rustgevends in: je uitsluitend druk maken om het perfect uitdraaien van je heup en het ultiem strekken van je knie. Wie dag en nacht werkt aan het perfecte been, hoeft zich net iets minder aan te trekken van de wereld daarbuiten. We proberen daarom op te letten dat er aan het einde van een danscarrière 'hele' mensen de wereld betreden. Dat zij niet alleen maar veel repetitielokalen en theaters hebben gezien.'

Meer dan vroeger tonen dansers op hun beurt ook al tijdens hun danscarrière initiatieven op het gebied van bijscholing. Ondernemerschap hoort er meer bij en komt nu ook meer uit de dansers zelf. Brandsen: 'Ze realiseren zich dat het niet

Ondernemerschap hoort er meer bij en komt nu ook meer uit de dansers zelf

of-of is. En-en kan ook. Het levert intelligentere, mondiger dansers op. Zeker in Nederland is die ontwikkeling heel snel gegaan.'

Ruimte voor het individu

Want misschien lijkt ballet van buiten ongewijzigd, er zijn toch behoorlijk wat veranderingen gekomen. Zo is er meer ruimte voor het individu, aldus Brandsen. 'Vijftig jaar geleden werd je als vrouw ontslagen als je zwanger werd of wilde gaan trouwen. Dan was je het ballet niet meer toegewijd, dus moest je gaan. Eigen inbreng

bij een choreograaf was ook in de tijd dat ik zelf danste, zelden gevraagd, terwijl er tegenwoordig choreografen zijn die juist graag met het materiaal van de dansers werken.' Brandsen gaat ook verder met het ontwikkelen van jong choreografisch talent, met de Choreographic Academy, waar jaarlijks vier jonge choreografen worden uitgenodigd om in drie weken een stuk te maken dat in kleine setting te zien zal zijn. De choreografen werken hiervoor met generatiegenoten: de leden van de Junior Company. Zo kan er op dat gebied ook talent worden gekweekt. Ook een verandering, want bij Het Nationale Ballet was er jarenlang vooral plek voor 'De Grote Drie': Hans van Manen, Toer van Schayk en Rudi van Dantzig.

Nederlandse dansers

Verderop in de les van Ernst Meisner. De piano speelt inmiddels een opgewekt deuntje waar de dansers in drie- en viertallen eindeloos pirouetten op draaien. Dikwijls vallen ze halverwege om wegens te grote draaiambities, giechelen dan kort of hun mond verstrakt even. 'Maak de beweging af!', roept Ernst.

Er zit dit jaar maar één Nederlandse danser in de Junior Company. Brandsen: 'Het is natuurlijk een internationale wereld, en tot voor kort hadden we nog niet zoveel aansluiting met de docenten die in Nederland kinder- en amateurballet geven. Sinds kort worden de banden sterker en vinden ook Nederlandse kinderen sneller de weg

FOTO: NIENKE ELENBAAS

van hun eigen dansschool naar de balletacademie. Overigens vind ik niet dat iedereen balletdanser moet worden en ik begrijp heel goed dat het, zeker in deze tijd van snel en makkelijk, niet voor iedereen aantrekkelijk is. Maar ballet moet er wel zijn en het moet zichtbaar zijn. Daarom is het goed als onze eerste soliste Igone de Jongh meedoet aan het tv-programma *Dance Dance Dance*. En dat mensen door filmpjes meer te weten komen over de jongeren van de Junior Company. Ballet moet aanwezig zijn in het leven. Zo dichtbij mogelijk. Want in ballet ligt de ontroering, de inspiratie en grote schoonheid. Ik ben zelf pas laat begonnen, maar ik kan me geen wereld zonder voorstellen.'

Mijn enige vrienden zijn de andere leden van de Junior Company
Rafael Valdez (18), eerstejaars Junior Company, Cali, Columbia.

'Wat ik vóór het dansen wilde worden? Dokter denk ik. Ik kende de traditionele dansen van Columbia, maar ballet, dat was iets voor meisjes op spitzen. Toen zei een vriendin van mijn moeder dat ik talent had en mijn moeder meldde me aan bij de enige professionele balletschool van Columbia: Incolballet. Ik werd aangenomen.

Ik was acht toen ik daar begon, zeventien toen ik afstudeerde. Hoewel ik bijna niets van ballet wist, werd ik er meteen door gegrepen. Het klopte. Ik hou van de flow, van het harde werken, mijn favoriete beweging is een grote sprong met een split.

Mijn hele familie houdt van dansen, mijn broer van veertien zit nu ook op die school, mijn oudere zus trouwens niet, die studeert om ontwerper te worden.

Na het Incolballet ging ik naar de Boston Ballet School, ik had wel een beurs, maar niet genoeg geld om een kamer te betalen. Toen kwam ik bij de Kansas School of Classical Ballet terecht. Een van de oprichters was Juan Pablo Trujillo, ook een Columbiaan. Hij steunt Columbiaanse balletdansers buiten Zuid-Amerika, want er zijn er niet zoveel in het professionele ballet. Ik deed mee met verschillende danscompetities, onder andere in Cuba en Peru, waar ik twee keer goud won. Toen kwam

Ik denk: deze voorstelling is voor mijn familie.

Ik ga zo mooi mogelijk voor ze dansen

de *Youth American Grand Prix* in New York, waar ik *the Outstanding Artistry Award* van *Dance Europe Magazine* won. Ernst Meisner was daar ook en vroeg me om naar de Junior Company te komen. Ik was toen achttien.

En nu ben ik hier. Alles is nieuw. Ik was nog nooit in Europa geweest, mijn enige vrienden zijn de andere leden van de Junior Company. Zelfs het trainen is hier anders, andere choreografieën, veel meer verschillende balletten om in te studeren. Ik moet sneller leren denken, ik heb nog nooit zoveel verschillende dansen in mijn hoofd gehad.

Wat niet verandert is dit: elke keer, voor ik optreed, concentreer ik me. Ik bid en ik denk: deze voorstelling is voor mijn familie. Ik ga zo mooi mogelijk voor ze dansen. Want zij zijn in Columbia en ik mis ze. Zo geef ik ze toch iets.'

La Vivandière – Pas de Six. Het Nationale Ballet Junior Company.

FOTO: MICHEL SCHNATER

Ze waren zó streng voor me. I loved it

Melissa Chapski, tweedejaars Junior Company (19), Boston, Massachusetts.

‘Mijn ouders wilden niet dat ik als vijftienjarige in mijn eentje naar New York vertrok om een professionele danscarrière na te jagen. Wel mocht ik in New York een zomer-cursus van zes weken doen, bij het Ellison Ballet. Om te testen. Mijn moeder vroeg nog: “Denk je dat je leuk gaat vinden? Het is lang hoor, en veel harder werken dan je gewend bent.”

Ik vond het geweldig. Ik wist niet dat er zoveel repertoire bestond, dat er zoveel andere technieken waren, mijn ogen werden geopend. We hadden de hele dag les, maar als we vrij waren, zaten we op YouTube nog steeds naar filmpjes van balletten te kijken.

***Ik zie er misschien uit als een zacht jong meisje,
maar ik hou van dat superintensieve***

Natuurlijk danste ik er voor al, zoals zoveel Amerikaans meisjes begon ik toen ik twee of drie was. Ballet, Jazz en Tap, dat hoort bij de opvoeding. Maar het Ellison Ballet, dat was iets totaal anders. Op mijn zestiende ging ik alsnog in mijn eentje

FOTO: NIENKE ELENBAAS

naar New York, om daar het *Professional Training Program* onder leiding van Edward Ellison te volgen. Nog steeds hoor ik zijn stem en de stemmen van andere leraren in mijn hoofd met goede raad, als ik aan het werk ben. Zij zijn mijn geweten.

Ze waren zó streng voor me, *I loved it*. Ik zie er misschien uit als een zacht jong meisje, maar ik hou van dat superintensieve. Edward Ellison herkende dat in me en trok het naar buiten. Ik verlang altijd naar het repetitielokaal, alleen daar kan ik zo intens zijn.

Na twee jaar deed ik mee met de *Young American Grand Prix* en kwam ik in de finale terecht. Na afloop vroeg Ernst Meisner of ik bij de Junior Company wilde. Ik vond het lastig, want ik wilde graag nog één jaar op school blijven. Maar Ernst zei: "Je moet nú beslissen."

Toen ben ik met mijn moeder op bezoek gegaan. Een week lang. Ik heb niks van de stad gezien, was alleen maar hier. Ik kende de Junior Company natuurlijk al, het is internationaal zeer bekend. Dat komt omdat Het Nationale Ballet zo'n goede reputatie heeft, maar ook omdat de marketing en communicatie van de Junior Company zo goed in elkaar zit. Door al die filmpjes was hun *branding* onder de dansers heel sterk. Iedereen wil hier naar toe.

Nu zit ik in mijn tweede jaar en mijn zelfvertrouwen is enorm gegroeid. Dat is zeer te danken aan Ernst die me op allerlei gebieden heel veel heeft geleerd. Danser zijn bestaat uit zoveel facetten. Je moet zoveel regelen, je bent steeds op reis, naar verschillende landen met verschillende klimaten, alleen al de vraag; wat neem je mee. Je spitzen moeten in je handbagage, net als je kostuums. Mocht je ruimbagage onderweg kwijt raken, dan kun je in ieder geval optreden. Ik noem maar wat.

Psychisch kan het ook zwaar zijn. Laatst had ik het er met mijn kamergenoot en mededanser over. Zij zei dat mijn methode om positief te blijven, vrij uniek is. Dit is wat ik doe: als ik zie dat ik iets goed doe, een goeie beweging maak bijvoorbeeld, dan zeg ik dat tegen anderen. Ik film mezelf, bestudeer mijn bewegingen en zeg

Wij zijn geen voorbijgangers, wij zijn artiesten

dan: dát been heb ik daar goed opgetrokken. Die knie was daar perfect gestrekt. Het is namelijk voor veel dansers zó normaal om negatief tegen jezelf te zijn, dat kan je echt in een donkere spiraal doen belanden.

Er komt veel bij kijken bij ballet. Kracht, een goed lijf, maar ook kunstzinnigheid en intelligentie. Die intelligentie heb je nodig om alle organisatorische dingen uit te zoeken en om je pasjes te onthouden. Ik dans op dit moment in tien verschillende balletten, die moeten allemaal mijn hoofd in.

Wat kunstzinnigheid betreft: Edward Ellison zei op school altijd tegen me: "Mensen komen niet kijken omdat ze willen zien hoe goed jouw techniek is, ze willen een paar uur lang weg van de realiteit. Ze willen iets meemaken, dus jij moet je ziel openen." Dan moet je niet het toneel op komen sloffen als een toevallig voorbijganger. Wij zijn geen voorbijgangers, wij zijn artiesten.'

FOTO: ROY BEUSKER

7

Feestelijke geheimhouding tot het laatste moment

Voorzitter Petra Laseur over de Mary Dresselhuys Prijs

Onmiskenaar talent

'Het is een prijs, bedoeld voor een Nederlandse acteur of actrice, met een onmiskenaar talent voor het vak, in al zijn facetten.' Petra Laseur, voorzitter van de Mary Dresselhuys Prijs, zelf gelauwerd actrice, leest de tekst voor en glimlacht dan. 'Met die omschrijving kunnen we alle kanten op.'

De Mary Dresselhuys Prijs bestaat al 24 jaar. In 1992 kreeg Mary Dresselhuys van Jooop van den Ende ter ere van haar verjaardag de mogelijkheid om de prijs naar

Het is een feestelijke prijs.

Om het talent te vieren

eigen goeddunken eens per twee jaar aan toneeltalent uit te reiken. Ze reikte hem zelf, ondersteund door een deskundige jury, zes keer uit. Na haar overlijden in 2004, nam haar dochter Petra Laseur het voorzittersstokje over. Er is altijd een geldbedrag verbonden geweest aan de prijs. De winnaar krijgt € 12.500, te besteden aan 'verdergaande ontwikkeling in alle vormen van toneelspelen'. Daar kan een laureaat behoorlijk wat kanten mee op, wat dan ook precies de bedoeling is. Petra Laseur: 'Het is een feestelijke prijs. Om het talent te vieren. Je kunt er een masterclass mee volgen of een bijzondere cursus van doen.'

Lijstjes

Drie keer per jaar komt de jury in huize Laseur bijeen. Dan komen de lijstjes op tafel. 'We hebben eindeloos veel namen, ik vind dan ook dat de huidige generatie acteurs en actrices zeer talentvol is.' Er wordt gezocht naar een veelzijdig iemand, liefst ook

Vetorecht heeft niemand in de jury, er wordt gewoon 'als volwassen mensen onder elkaar' gepraat

met talent voor comedy. Tussen de bijeenkomsten door wordt er onderling getelefoneerd en worden er behoorlijk wat euro's aan toneelkaartjes gependeed. Vetorecht heeft niemand in de jury, er wordt gewoon 'als volwassen mensen onder elkaar' gepraat. Tot er unanieme overeenstemming is. 'Dan zijn we allemaal enorm opgelucht en blij.'

Maar dan is de jury er nog niet. Het uitreiken van de prijs moet tot op het laatste moment voor de uitverkorene geheim blijven. En dat heeft de jury van de Mary Dresselhuys Prijs altijd heel serieus genomen. Een jurylid dat onder voorzitterschap van Mary Dresselhuys uit de school klapte, werd per direct uit de jury gezet.

Winnaars

Petra Laseur: 'Het collectief *Wunderbaum* was de eerste prijswinnaar onder mijn voorzitterschap en een andere ongeschreven regel is dat de uitreiking moet plaatsvinden als de winnaars net hebben gespeeld. De voorstelling van *Wunderbaum* vond plaats in een groot winkelcentrum in Rotterdam, met overal winkelend publiek. Tijdens het eindapplaus ben ik met een winkelwagentje tussen ze in komen staan. Ze waren stomverbaasd.

Beppie Melissen speelde in een stuk met wonderlijke maskers en sjofele kleding. Aan het einde, bij het applaus, kwam er nóg iemand met een masker het toneel op. Ze schrok zich rot. Dat was ik, met de prijs.

Tjitske Reidinga speelde in een decor van een huis, met meerdere verdiepingen en trappen en een balkonnetje. Dus ik stond op het balkonnetje, met een microfoon: "Bericht voor Tjitske Reidinga!". Fedja van Huêt speelde *Macbeth* in een decor waar op het einde het decor en iedereen onder het bloed zat. Daar heb ik een spierwitte jurk voor aangetrokken.'

Nonchalant

'Bij Anniek Pheifer, de winnares van 2015, vond de uitreiking plaats tijdens de uitzending van Opium TV, wat nu Volle Zalen heet, met Cornald Maas. De aanleiding was bedacht door jurylid Hans Croiset. Drie generaties actrices die allemaal dezelfde rol in de *Drie Zusters* van Tsjechov hadden gespeeld. Dat was Anniek, dat was ik en dat was Nettie Blanken. Anniek zat er dus volkomen onbevangen bij.

Het is een feestelijk spel natuurlijk, maar toch een spel dat je goed moet spelen

In het publiek zat de jury verscholen, achter de coulissen werd het tijdens de uitzending nogal dringen omdat zich daar steeds meer familie en vrienden verstoppen. Toen ik het nieuws bekend maakte was Anniek oprecht verrast en daar ben ik dan heel tevreden over. Het is een feestelijk spel natuurlijk, maar toch een spel dat je goed moet spelen.'

Actrice Anniek Pheifer winnares van de Mary Dresselhuys Prijs 2015

'Zo'n prijs is een mooi compliment en een enorme eer. Die munt staat ook zo mooi op de schouw, elke keer als ik naar Den Bosch moet om te spelen en mijn kinderen thuis achterlaat, kan ik ernaar kijken en denken: daar doe ik het voor.

Ik heb ook al plannen met de geldprijs (€ 12.500), maar ik was zoveel aan het spelen dat ik nog niet echt toe ben gekomen aan de uitvoering. Wel ben ik al begonnen met trainen, met een personal trainer, om fitter te worden. Vooral met al dat reizen naar theaters in Nederland krijg ik al gauw pijn in mijn rug. Het klinkt heel tuttig maar nu ik ouder word is het wel van belang om mijn instrument, mijn lichaam, op peil te houden.

***Ik wil deel uitmaken van het creatieve proces,
de eindverantwoordelijkheid delen we;
ik werk graag in een collectief***

Verder wil ik heel graag een cursus Duits gaan doen, om beter Duits te lezen en te schrijven. Stel dat ik er een keer ga werken, dan is het handig om voorbereid te zijn.

Ik wil ook een showreel maken. Die heb ik nog niet, en die is nodig, maar daar moet ik wel even over nadenken. Oh! En schoenen. Mooie schoenen om mee naar premières te gaan. Dat denk ik nu.

Natuurlijk heb ik ook grotere dromen. Zo wil ik heel graag een muziektheater-voorstelling maken met veel muzikanten en acteurs en zangers. Dat hoeft niet eens per se heel duur te zijn. Zelf zou ik deels de regie doen, maar ook gewoon willen spelen. Ik wil deel uitmaken van het creatieve proces, de eindverantwoordelijkheid delen we; ik werk graag in een collectief.

Daar ga ik op inzoomen, de komende tijd, op dat soort dromen. Het is ook gewoon ruimte maken om even goed om je heen te kijken. Daarom heb ik ook onbetaald verlof opgenomen.

Maar voor dat verlof ga ik het geld niet gebruiken hoor. Ik wil er wat concreets mee doen. Dat je na de laatste cent kunt zeggen: "Ik heb spierballen, ik lees een Duits boek, ik presenteer mijn nieuwe showreel in mijn mooie schoenen: Ik heb elke cent goed besteed."

8

Het eeuwige vuur

Han Ebbelaar en Alexandra Radius, oprichters Dansersfonds '79

Toen niemand nog dacht aan wat dansers na hun danscarrière zouden kunnen doen, richtte het bekendste danspaar van Nederland het Dansersfonds '79 op. Zelf dansten ze nog eindeloos, Alexandra Radius (74) tot haar 48ste in 1990, Han Ebbelaar (73) drie jaar korter, maar evengoed uitzonderlijk lang voor het balletniveau waarop ze opereerden, waar zo ontzettend veel van het lichaam wordt gevraagd.

Het Dansersfonds '79 was bedoeld voor dansers die geen geld hadden om zich om te scholen, of die op een andere manier na hun professionele carrière waren vastgelopen. Alexandra Radius: 'Soms hielpen we met het kopen van een wasmachine, soms steunden we een omscholing.'

Han Ebbelaar: 'Drie jaar na oprichting van het Dansersfonds '79 kwam het Rijk met het omscholingsfonds, toen werd het pas officieel geregeld. Wij zijn ons vanaf dat moment meer gaan richten op beurzen voor jonge talenten en prijzen voor de balletwereld.'

Dansersfonds '79

Radius en Ebbelaar waren met het Dansersfonds '79 de eersten die dansprijzen toekenden.

Die prijzen worden uitgereikt tijdens hun eigen gala, dat sinds de oprichting jaarlijks plaatsvindt. Vele klassieke en moderne dansgezelschappen van Nederland geven dan acte de présence. Het Nederlands Danstheater, het Nationale Ballet,

*Niet alleen de sterren op het podium,
ook de mensen achter de coulissen
worden in de schijnwerpers gezet*

Introdans, Conny Janssen Danst, Scapino en hun jeugdafdelingen laten werk zien van choreografen als Hans van Manen, Ted Brandsen, Marco Goecke, Ed Wubbe en Mauro Bigonzetti. Er zijn prijzen van verdienste, speciale prijzen en aanmoedigingsprijzen. Uit die prijzen blijkt ook hoe goed het echtpaar Ebbelaar-Radius de danswereld kent. Niet alleen de sterren op het podium, ook de mensen achter de coulissen worden naar voren gehaald, in de schijnwerpers gezet, beloond.

Veranderingen

Behalve de prijzen reikt het Dansersfonds '79 ook beurzen uit aan jong talent. Han Ebbelaar: 'In de jaren zeventig en tachtig leefden alle grote choreografen nog, toen was het ballet wereldwijd groots. In de jaren negentig kwam een enorme inzakking, maar nu, sinds een jaar of twaalf, leeft het weer op. Er worden mooie nieuwe balletten gemaakt, er zijn ontzettend veel getalenteerde dansers.'

Over het algemeen zijn Ebbelaar en Radius dan ook tevreden over het niveau van het Nederlandse ballet. Sterker nog, er zou echt meer aandacht voor mogen zijn. Het Gala van het Dansersfonds '79 zou, net als vroeger, een uitzending verdienen op tv.

Er worden mooie nieuwe balletten gemaakt, er zijn ontzettend veel getalenteerde dansers

Registraties van geweldige – al dan niet nieuwe - choreografieën zouden vaker te zien mogen zijn. Maar goed, verzucht Ebbelaar, ballet is altijd een beetje gediscrimineerd. Het is de moeilijkste dansvorm om te leren en het is zoveel meer dan alleen het hoog strekken van een been. Hoe beter je kijkt, hoe meer lijnen je ziet, hoe gelaagder de balletten blijken te zijn.

Buitenlandse ervaring

Ebbelaar en Radius hebben altijd hun eigen ontwikkeling georganiseerd. Hun dansgeschiedenis klinkt als een spannend avontuur, met op de achtergrond de veranderende wereld, de veranderende mores in het ballet, en altijd die noodzaak om te dansen, of het nou in Nederland, Amerika of ergens anders op de wereld was.

Eind jaren zestig vertrokken ze naar New York, toen het Nederlands Dans Theater in Nederland wel erg avant-gardistisch begon te worden. Een paar jaar later

De iconische Russische balletdanser Rudolf Nureyev noemde hen liefkozend 'Ham-and-Eggs'

kwamen ze terug om Het Nationale Ballet op de kaart te zetten. Han en Lex dansten en werkten met alle beroemde choreografen in de wereld. De iconische Russische balletdanser Rudolf Nureyev noemde hen liefkozend 'Ham-and-Eggs' en wat hij ook zei over Alexandra Radius: 'She was always ready'. Waarmee hij het immer brandende vuur in haar onderkende. Een hartstocht van beiden voor de dans die nog altijd voelbaar is.

Gat in voet

Misschien dat zij daarom ook zo graag willen dat alle jonge dansers buitenlandse ervaring opdoen, véél werken, verschillende balletten dansen onder verschillende choreografen, bij verschillende gezelschappen, dát is wat het vuur aanwakkert.

Ook daarom kijken Ebbelaar en Radius zoveel voorstellingen – om dat vuur te zien. En om te weten aan wie ze een aanmoedigingsprijs kunnen uitreiken. Niet alleen de premières, ook de uitvoeringen met de tweede en derde cast. Alexandra Radius: 'Toen wij dansten had je geen dubbele casts, ik heb een heel jaar met een gat in mijn voet gedanst. Het duurde eindeloos voordat de wond geheeld was. Gelukkig zijn die omstandigheden verbeterd. Zoals er wel meer is verbeterd. Betere betaling, een dag vóór het optreden bij het theater arriveren. Allemaal verworvenheden waar wij voor hebben gevochten.'

Boem

Radius: 'Doorgaan past bij dansers. Er mag dan veel verbeterd zijn in de leefomstandigheden van de dansers met meerdere casts en betere werkomstandigheden. Maar dansers staan, ondanks blessures, toch het liefst op het podium. Daar leven ze voor.'

Dansers staan, ondanks blessures, toch het liefst op het podium. Daar leven ze voor

Dan is het goed als er een fonds is dat die gedreven dansers in de gaten houdt. Mensen die van binnenuit blijven kijken, mensen die weten hoe het er in de balletwereld aan toegaat.

Over drie jaar bestaat het Dansersfonds '79 veertig jaar. Ebbelaar en Radius hopen dat het fonds zal blijven bestaan. Igone de Jongh (Het Nationale Ballet) en Bonnie Doets (Scapino Ballet) zitten in het bestuur, misschien willen zij het stokje overnemen. Opheffen? 'Als we het financieel redden, wil we doorgaan.' Waarmee het Dansersfonds '79 zich wat mentaliteit betreft naadloos aansluit bij de mentaliteit van de dansers. Han Ebbelaar: 'Dat is ook het mooie van dansvolk. Ze blijven vechten.'

www.dansersfonds.nl

Whoopie van Raam en een medestudent in 'Lulu', een voorstelling van de Guildhall School

Theater

Whoopie van Raam

Whoopie van Raam (1988) speelde onder andere in *Radeloos* (2008), *Spangas* (2007) en *De zwarte meteor* (2000). Sinds 2013 volgt ze haar opleiding in Londen met onder meer workshops bij Actors Centre London. Eerder deed ze in Nederland onder meer Cameratraining bij Kemna Training Amsterdam. In de Guildhall School kreeg ze één op één acteerlessen van oa Mel Churcher en Philippa Waller. Onlangs nam ze een korte film op met regisseur Timur Ismailov.

'Ik voel me heel *lucky* dat ik als Nederlands meisje op zo'n heel Engelse school werd aangenomen. Het voelt als een lot uit de loterij.

Het is heel zwaar geweest, ik heb zes dagen per week op school gezeten en dan die zevende dag vrijwillig ook nog. Maar het was vooral zwaar omdat je constant

Het was vooral zwaar omdat je constant wordt uitgedaagd

wordt uitgedaagd en je eigen barrières doorbreekt. Ik ben gegroeid, technisch, en als mens.

Ik merk het ook als ik nu auditie doe; ik kan echt alles. Ik voel geen schaamte meer.

Eerder deed ik piano aan het conservatorium en daar zeiden ze: "Als je technisch alles kunt, ben je vrij om te interpreteren." Zo voelt het nu wat acteren betreft ook. Mijn stem en lichaam zijn zó goed getraind dat ik ze als instrumenten kan gebruiken. Ik vind ook niks meer eng. Ik doe zo een gorilla, of een sliert spaghetti.

Natuurlijk had ik ook in Nederland kunnen blijven, daar zijn ook goeie toneelscholen. Maar ik had dus eerst conservatorium gedaan, ik was al wat ouder en ik dacht: ik gooi die bal zo hoog mogelijk. Als ik in Engeland terecht kan heb ik meer mogelijkheden. Dan wordt mijn Engels beter, dan bouw ik een netwerk op, dan kan ik misschien wel in beide landen werken. De bal werd gevangen. Nu blijf ik voorlopig in Londen. Ik ga het hier proberen.'

Whoopie van Raam ontving een bijdrage van € 7.500 voor haar derde en laatste jaar van de masteropleiding Acting aan de Guildhall School of Music and Drama in Londen.

Joosje Duk

Joosje Duk (1994) volgde vanaf haar zevende toneellessen aan Jeugd-theaterschool Rabarber. Op haar vijftiende kreeg Joosje de rol van Mirjam in de kindertelevisieserie *Snuf de Hond*. Toen Joosje zeventien was verhuisde zij naar New York om daar *Acting, Creative Writing & Journalism* te studeren aan New York University's Gallatin School of Individualized Study. Daarnaast volgde zij Method Acting lessen aan The Lee Strasberg Theatre and Film Institute. Joosje speelde in die periode naast andere rollen, ook de rol van Johanna Bennemin in de film *Publieke Werken*, geregisseerd door Joram Lürsen. Joosje heeft bovendien haar zelfgeschreven korte film *Heavy Feathers* geregisseerd, waarin zij de hoofdrol vertolkte.

Joosje Duk ontving een bijdrage van € 6.000 voor haar opleiding aan de NYU Gallatin School of Individualized Study.

Joris de Graaf

Joris de Graaf (1992) begon al op zijn derde te zingen en is daar nooit mee opgehouden. Daarnaast ging hij op dansles. Na het gymnasium werd hij in 2011 toegelaten op de American Musical and Dramatic Academy (AMDA) in New York voor de opleiding *Bachelor of Fine Arts*. Hij kreeg hiervoor een beurs van de *VandenEnde Foundation*. Na de AMDA stoomde Joris door: in 2014 begon hij met zijn bachelor *Musical Theatre* bij de zusteruniversiteit van de AMDA: de New School University. Tegelijkertijd ging Joris door met zang- en danslessen en schreef hij een toneelstuk. Inmiddels heeft hij zijn eerste semester succesvol afgerond. Na opleiding bachelor wil Joris zich verder ontwikkelen als musicalster, acteur en schrijver.

Joris de Graaf ontving een bijdrage van € 7.500 voor zijn derde jaar van de bachelor-opleiding Musical Theatre en het Riggio's Honors Program Writing and Democracy aan de New School University for Public Engagement in New York.

Marlien van Liempt

Marlien (1992) studeerde Culturele Studies aan de Universiteit van Maastricht. Vanwege haar enorme voorliefde voor theater koos zij er voor zich verder te ontwikkelen als theaterregisseur.

Marlien van Liempt ontving een bijdrage van € 7.000 voor haar master Regie aan de Universiteit van Birmingham of LAMDA.

Nina van Koppen

Nina van Koppen (1989) werd vooral bekend door de soapserie *Malaika*, waarin zij de rol van Zoë vertolkt. Verder speelde Van Koppen rollen in onder meer de televisie-series *Flikken Maastricht*, *Rechercheur Ria* en *Zeg 'ns Aaa*.

Nina van Koppen ontving een bijdrage van € 4.000 voor het volgen van het 12 weekse programma Method Acting aan het Lee Strasberg Institute, New York.

Uit het eindverslag van Nina:
Missie meer dan geslaagd. Ik ben ervan overtuigd dat The Method mij past als een jas en dat ik hier mijn hele carrière nog profijt van zal hebben. Daarbij ben ik teruggekeerd in Nederland met een grote dosis extra zelfvertrouwen, plezier en passie voor het vak.

Dans

Stefan Govaart

Stefan Govaart (1992) danste op festivals en bij uiteenlopende choreografen. Zijn dansopleiding volgt hij in Brussel, bij P.A.R.T.S. (Practising Arts Research and Training Studios), en daarvoor in Salzburg, Oostenrijk (Salzburg Experimental Academy of Dance (SEAD), Undergraduate program - Artist in process). Ook danste en trainde hij nog in Berlijn (Dance Intensive Program, Tanzfabrik).

Stefan Govaart ontving een bijdrage van € 5.000 voor zijn derde studiejaar dansopleiding aan P.A.R.T.S., Brussel.

Uit het eindverslag van Stefan Govaart:

Het is een zeer druk en intens jaar geweest, dat duidelijk nog eens een verdieping gaf aan de twee voorafgaande jaren in Brussel. Dagelijkse lessen in yoga, ballet en hedendaagse dans, aangevuld met een breed scala aan workshops. Onze Graduation-tour is zeker ook een succes geweest en het was bijzonder om gezamenlijk in professionele theaters de creaties voor te stellen. (...) Zowel danstechnisch als artistiek voel ik mij bereid om de overstap naar het professionele veld te maken. P.A.R.T.S. heeft voor een zeer integraal en diepgaand leerproces gezorgd, dat uitdaagt om dans vanuit zeer verschillende invalshoeken te zien.

Joshi Martina

Joshi Martina (1991) ging na het gymnasium dansen bij de Dansacademie Lucia Marthas, hij studeerde af als danser én als docent dans. In 2014 werd hij aangenomen bij de Ailey School in New York.

Joshi Martina ontving een bijdrage van € 6.000 voor zijn dansopleiding Independent Study Program aan de Ailey School in New York.

Elodie van Heek

Elodie van Heek (1996) ging op haar tiende uit huis om haar droom na te jagen. Ze zat op de Balletacademie in Amsterdam en werd na haar vwo ook nog eens aangenomen bij de Ailey School in New York.

Elodie van Heek ontving een bijdrage van € 6.000 voor haar dansopleiding Bachelor of Fine Arts, bij de Ailey School in New York.

Danielle Muliar

Danielle Muliar (1999) werd geboren in de Amsterdamse Pijp. Ze begon op haar vierde met balletlessen bij Maartje Prince. Toen ze een dvd zag van het Bolsjojballet waarin Maya Plisetkaya de stervende zwaan danste wist ze het zeker: Zij wilde ook bij het Bolsjoj. Nu is Danielle aangenomen als eerste Nederlandse meisje ooit.

Daniëlle Muliar ontving € 7.500 voor haar derde jaar aan de Bolshoi Ballet Academy in Moskou.

FOTO: HET PAROOL

FOTO: ROY BELUSKER

Wisse Scheele

Wisse Scheele (2002) danste op zijn negende al mee in *Giselle*, een voorstelling van Het Nationale Ballet. Sindsdien wil hij daar dansen en werkt daar hard voor.

Wisse Scheele, over zijn verlangen om danser te worden:

'Ik wil danser worden omdat dat mijn droom is en ik een heel goede danser bij Het Nationaal Ballet wil worden. Het geeft een kick en een

fijn gevoel als je op het podium kunt dansen. Ik vind gewoon alles leuk aan ballet, meer is er niet over te zeggen.'

Wisse Scheele ontving een bijdrage van € 2.410 voor zijn Dansopleiding aan de Nationale Ballet Academie.

Sander Baaij

Sander Baaij (2000) volgt momenteel de balletopleiding aan de School voor Jong talent van het Conservatorium in Den Haag, dit in combinatie met zijn reguliere schoolopleiding. In december 2014 werd Sander onderscheiden met de aanmoedigingsprijs voor jong talent van het conservatorium Den Haag.

Sander Baaij ontving een bijdrage van € 2.144 voor zijn deelname aan de Covent Garden Summer School van de Royal Ballet School te Londen.

Jacobine Pouw

Jacobine Pouw (1999) zit op de Nationale Balletacademie in Amsterdam. Ze volgt deze opleiding sinds haar tiende. Ze werd als één van twee leerlingen van haar school geselecteerd om mee te doen aan het Exchange programma met Canada's National Ballet School.

Jacobine Pouw ontving een bijdrage van € 1.960 voor haar deelname aan de Ballet Summer School van Canada's National Ballet School, Toronto.

Jillis Roshanali

Jillis Roshanali (1999) begon op zijn vierde met danslessen op de Leidse Ballet & Theaterschool. Op twaalfjarige leeftijd werd hij aangenomen op het Koninklijk Conservatorium in Den Haag, waar hij nu nog steeds zijn opleiding volgt. Op zijn veertiende werd Jillis uitgekozen om de hoofdrol te spelen in de door Stage Entertainment geproduceerde musical *Billy Elliot*.

Jillis Roshanali ontving een bijdrage van € 2.400 voor zijn dansvakopleiding aan de School voor Jong Talent van het Koninklijk Conservatorium Den Haag.

FOTO: ERNST MAKKREEL

Muziek

Alexander Warenberg

Alexander Warenberg (1998) speelt sinds zijn vijfde cello. Hij heeft deelgenomen aan masterclasses van de Zweedse cellist Frans Helmerson aan de Kronberg Academy, de Internationale Academie in Nice, de Cello Biënnale in Amsterdam en de Academie van het Pablo Casals Festival in Prades.

Hij won de eerste prijzen op het Britten Celloconcours, het nationaal concours van de Stichting Jong Muziektalent Nederland en het internationale celloconcours 'Antonio Janigro' in Kroatië.

Alexander Warenberg ontving een bijdrage van € 5.000 voor het volgen van diverse masterclasses van de cellisten Frans Helmerson, Wolfgang Emanuel Schmidt en Jens Peter Maintz.

FOTO: JAN JELLE DE BOER

FOTO: JAN JELLE DE BOER

Manuel Sanguino

Manuel (1998) begon op zesjarige leeftijd met saxofoon aan het conservatorium van Montijo, Spanje. Toen hij negen jaar was kreeg hij zijn eerste pianolessen, waarna hij al snel zijn eerste piano-saxofoonconcert gaf. Als solist speelde hij in Panama met verschillende orkesten en won hij muziekprijzen, onder andere de eerste prijs bij het Jazzfestival Panama 2009 met saxofoon.

Sinds 2011 woont Manuel in Nederland, in 2012 won hij de eerste- én de publieksprijs van het Prinses Christina Concours met saxofoon. Manuel zit nu op de Sweelinck Academie van het Conservatorium van Amsterdam. Hij krijgt hier pianoles van Mila Baslawskaja.

Manuel Sanguino ontving een bijdrage van € 4.005 voor zijn deelname aan de Chatham's Piano Summerschool, de piano-masterclass van de Imola Summer Academy en voor het volgen van zijn muziekleiding aan het Sweelinck Conservatorium in Amsterdam.

Eline Hensels

Eline Hensels volgde cellolessen bij o.a. Monique Bartels en Larissa Groeneveld. Vanaf 2009 studeert zij bij Alexander Petrasch en sinds september 2015 volgt zij de bachelor-opleiding aan het Conservatorium Maastricht.

Zowel in 2012 als in 2014 heeft Eline bij de regiofinale van het Prinses Christina Concours de eerste prijs en de Laureatenprijs behaald, tevens ontving zij van de vakjury de 'Prijs van het Limburgs Symfonie Orkest'.

In 2015 won zij bij het Britten Celloconcours de 'Staal-bankiersprijs-Masterclass' en een solo-optreden met het Britten Jeugd Orkest.

Eline Hensels ontving een bijdrage van € 750 voor haar deelname aan masterclasses bij Marcio Carneiro, Sion, Zwitserland

Florian Verweij

Florian Verweij (1997) studeert bij pianopedagoog Jan Wijn aan het Conservatorium van Amsterdam. In november 2015 was Florian laureaat bij de Meesterproef van de Classic Young Masters en won toen een tweejarig begeleidingstraject. Tevens ontving hij de Publieksaward.

In augustus 2015 werd hem de Labberté-Hoedemaker Award toegekend tijdens het tiendaagse Peter de Grote Festival in Groningen, omdat hij zich bijzonder had onderscheiden met zijn pianospel. In mei 2015 heeft Florian op uitnodiging van het Prinses Christina Concours en the Netherlands America Foundation deelgenomen aan een concerttour door Canada en de Verenigde Staten.

Florian Verweij ontving een bijdrage van € 1500 voor zijn deelname aan Chatham's International Summer School, Manchester, Engeland

Nikola Meeuwsen

Nikola Meeuwsen (2002) won in 2012 tijdens het Steinway Concours in Amsterdam de eerste prijs en de publieksprijs, op tienjarige leeftijd. In 2014 won hij het Koninklijk Concertgebouw Concours. Nu studeert Nikola bij Marlies van Gent aan de School voor Jong Talent – onderdeel van het Koninklijk Conservatorium – in Den Haag. Sinds september 2015 studeert hij ook bij maestro Enrico Pace aan de Accademia Pianistica in Imola, Italië. Hij gaat hiervoor iedere maand een week naar Imola. Gedurende die week krijgt hij evenveel lessen als normaliter in een maand. Daarnaast kon Nikola deelnemen aan de pianocursus in Laag Keppel van de stichting Piano Piano, waar hij een week lang iedere dag les kreeg van verschillende docenten, waarbij heel gedetailleerd gestudeerd werd op werken van Brahms en Schumann. Ook werd er lesgegeven op een forte piano.

Nikola Meeuwsen ontving een bijdrage van € 5.000 voor zijn deelname aan zomercursussen Piano Piano, Laag Keppel en Imola en voor lessen aan de Accademia Pianistica, Imola, Italië.

FOTO: JAN JELLE DE BOER

Aidan Mikdad

Aidan Mikdad (2001) is leerling van de pianopedagoge Mila Baslawskaja en studeert sinds september 2012 piano aan het Conservatorium van Amsterdam. Zijn eerste pianolessen kreeg hij op de Muziekschool van Amsterdam toen hij zes jaar oud was.

Aidan heeft meerdere eerste prijzen op zijn naam staan en de laatste twee jaar heeft hij pianoles gehad van onder andere Vova Ashkenazy, Nelson Goerner, Enrico Pace en Natalia Troull. In het seizoen 2015-2016 maakte hij zijn orkestrale debuut bij Sinfonia Rotterdam met dirigent Conrad van Alphen. Aidan won de Concertgebouw Talentenjacht (2013) en de Lagny-sur-Marne International Piano Competition (2014).

Aidan Mikdad ontving een bijdrage van € 4.000 voor zijn deelname aan masterclasses piano in Dartington, UK en Imola, Italië.

FOTO: ANNE MEYER

Aidan in de pers:

Trouw, gesprek met Noor Hellmann, 1 mei 2016:

'Je kunt ook veel in je hoofd studeren. Dat mentale werk is misschien nog belangrijker dan het technische werk aan de piano, waar ik dingen uitprobeer en naar een mooie klank zoek.'

'Een goede pianist moet heel gedreven zijn. Temperament, dat is eigenlijk het belangrijkste.'

Uit een interview met Mischa Spel in NRC Handelsblad, 3 maart 2014:

Waar ben je over 25 jaar?

„Het liefst heb ik dan als pianist een internationale carrière. Ik weet dat de concurrentie extreem is, maar toch. Voorlopig ben ik al blij dat mijn lerares niet zegt dat het niet reëel is. Het gaat om de *total package*. Goeie oren en handen, stressbestendigheid, ouders die je steunen, de drang tot perfectie. En als het niet lukt? Tsjja. Dan zal het moeilijk zijn op iets heel anders over te schakelen, want alles is ingesteld op mijn passie, en dat is de piano.”

Yang Yang Cai

Pianiste Yang Yang (1998) was vijf toen ze begon met pianolessen bij Noor Relijk. Sinds 2009 studeert zij bij Jan Wijn. Yang Yang won prijzen op onder andere het Nationaal Concours Jong Muziektalent en op het Internationaal Steinway Concours in de Kleine Zaal van het Concertgebouw in Amsterdam.

Yang Yang Cai ontving een bijdrage van € 1.800 voor haar deelname aan de Piano masterclass Holland Music Sessions, Bergen.

Mayu Konoe

Violiste Mayu (1997) soleerde tijdens het Kinderprinsengrachtconcert en in het Concertgebouw. Ze maakt deel uit van de Jong Talentklas van het Conservatorium van Amsterdam en doet mee met de Fancy Fiddlers van Coosje Wijzenbeek. In 2015 won ze samen met haar tweelingbroer Takehiro de eerste prijs tijdens het Prinses Christina Concours.

Mayu Konoe ontving een bijdrage van € 800 voor haar deelname aan de zomercursussen viool in Ftan, Zwitserland en Savonlinna, Finland.

Takehiro Konoe

Takehiro Konoe (1997), tweelingbroer van Mayu Konoe, begon zijn vioollessen op vierjarige leeftijd bij Coosje Wijzenbeek. Sinds 2006 maakt zit Take op het Conservatorium van Amsterdam.

In 2002 speelde hij met Mayu een duet op de verjaardag van Theo Olof, twee jaar later in Tilburg, begeleid door Daniël Wayenberg. In 2008 speelt hij met het Jeugd-orkest Nederland op het Kinderprinsengrachtconcert en in hetzelfde jaar met het Nederlands Theater Orkest in de Kleine Zaal van het Concertgebouw tijdens 'Musica delle Farfalle'. In 2015 won hij samen met Mayu de eerste prijs tijdens het Prinses Christina Concours.

Takehiro Konoe ontving een bijdrage van € 800 voor zijn deelname aan de zomercursussen viool in Ftan, Zwitserland en Savonlinna, Finland.

Jazz

Lars Nijman

Op zevenjarige leeftijd begon Lars serieus met drummen, nadat hij naar een concert van zijn idool Prince was geweest en Sheila E. zag drummen. Op dertienjarige leeftijd deed Lars mee aan Kunstbende en het tv-programma *Bijna Beroemd*. Allebei de talenten-jachten won hij. Daarna trad hij veel op, terwijl hij daarnaast les had van Jaap-Jan Schermer. Inmiddels heeft hij les van Kim Weemhoff, die gedrumd heeft bij o.a. Candy Dulfer.

In 2012 is Lars geslaagd voor zijn school-examen, sinds 2013 studeert hij bij de Berklee College of Music in Boston.

Lars Nijman ontving een bijdrage van € 7.500 voor zijn derde studiejaar drums aan het Berklee College of Music, Boston.

FOTO: PETER BEZEMER

Jochem le Cointre

Jochem Le Cointre speelt vanaf zijn zesde piano en interesseerde zich al vroeg voor jazzmuziek. Hij studeerde bij tal van bijzondere docenten en maakte in 2012 de overstap naar New York, waar hij terecht kon bij the New School for Jazz and Contemporary in Manhattan, waar onder anderen Brad Mehldau, Robert Glasper en Ben van Gelder zijn afgestudeerd.

Jochem Le Cointre ontving een bijdrage € 5.000 voor zijn vierde studiejaar bacheloropleiding Jazz-piano aan de New School for Jazz and Contemporary Music New York, VS.

FOTO: VINNEY DAWSON

Kevin van der Elzen

Keven van der Elzen (1991) speelde in orkesten, jazz bands en big bands. Vooral dat laatste vond hij geweldig, eigenlijk vanaf het moment dat hij op zijn achtste de big band van Buddy Rich op video zag. Toen was hij overigens al vijf jaar aan het drummen.

Op zijn zeventiende ging Kevin naar het Conservatorium van Amsterdam, in 2014 studeerde hij af. Nu is Kevin aangenomen op de Thornton School of Music.

Kevin van der Elzen ontving een bijdrage van € 7.000 voor zijn opleiding Master of Music aan de Thornton School of Music, Los Angeles.

Zang

Channa Malkin

Channa Malkin (1989) behaalde in 2012 cum laude haar bachelor aan het Utrechts Conservatorium bij Charlotte Margiono. Nu doet zij daar haar master. Channa ontdekte op haar zestiende haar passie voor opera, toen ze haar debuut maakte bij de Nederlandse Opera als Barbarina in Le Nozze di Figaro. Sindsdien was zij als soliste te gast bij diverse orkesten, werkte ze als soliste, zong ze liederen en gaf ze recitals.

Channa Malkin ontving een bijdrage van € 2.000 voor haar deelname aan de zomercursus in het Center for Opera Studies, Sulmona, Italië.

Fragment uit het verslag van Channa:

‘Tijdens de repetitieperiode kreeg ik de kans om helemaal in de rol van Despina te duiken en veel te experimenteren, zodat er uiteindelijk een interpretatie ontstond die aansloot bij het idee van de regisseur, maar waar ik me tegelijkertijd ook helemaal thuis in voelde. Dirigent Leslie Dala gaf uitstekend muzikaal leiding aan het geheel. Hij zorgde ervoor dat we echt Mozartiaans muziek konden maken, ondanks dat de akoestiek wat uitdagingen opleverde.’

‘In het drukke dagelijkse programma van de cursus waren per week ongeveer 3-4 persoonlijke zanglessen en coachings opgenomen. Ik heb gewerkt met de zangdocenten Darryl Edwards, Stephanie Weiss, Kathleen Brett en Vicki St. Pierre. Al deze docenten hadden uitstekende adviezen en waren in staat om in korte tijd veel zangtechnische verbetering te bereiken. (...)

Ook de coachings met correpetitoren Rachel Andrist, Shannon Hiebert en Kate Tremills hebben mij weer nieuwe inspiratie en muzikale inzichten gegeven. Behalve bovenstaande lessen werden er dagelijks ook lessen Italiaans, Zumba en yoga gegeven. Vooral van de yoga heb ik erg genoten, omdat dit speciaal op zangers was afgestemd en er veel aandacht werd besteed aan de ademhaling.’

Esther Kouwenhoven

Esther Kouwenhoven (1991) begon op zesjarige leeftijd met zingen in een kinder-cantorij en bleef zingen. Tijdens haar studie Muziekwetenschap aan de universiteit van Utrecht, als lid van het Bach Ensemble Amsterdam en het Brussels Chamber Choir. Sinds september 2013 studeert Esther Zang Klassiek bij Lena Lootens aan het Koninklijk Conservatorium Brussel.

Esther Kouwenhoven ontving een bijdrage van € 6.000 voor haar derde jaar van de bacheloropleiding Zang Klassiek aan het Koninklijk Conservatorium in Brussel, België.

Linard Vrieling

Linard Vrieling (1993) startte bij het Conservatorium van Amsterdam, maar kon daar zijn draai niet vinden. Hij besloot te gaan zoeken naar zijn ideale docent. Dat was Elisabeth Werres, die in Berlijn doceert. Dus vertrok Linard ook naar Berlijn, met een fiets en een koffer op de trein, nog voordat hij wist of hij zou worden toegelaten. Nu studeert hij solozang bij Werres aan het Conservatorium van Berlijn.

Linard Vrieling ontving een bijdrage van € 6.000 voor zijn tweede jaar bachelorklassieke Zang/Muziektheater, Universität der Künste, Berlijn.

Patricia van Haastrecht

Patricia van Haastrecht (1989) studeerde in 2010 af aan de Frank Sanders Akademie voor Musical en Muziektheater, maar wilde zich vooral wat zang betreft nog verder ontwikkelen. Daartoe reisde ze af naar Kopenhagen voor de Intensive Course van CVI (Complete Vocal Institute) van veertien weken.

Patricia van Haastrecht ontving een bijdrage van € 2.500 voor haar deelname aan de zangcursus bij het Complete Vocal Institute, Kopenhagen.

Uit het verslag van Patricia van Haastrecht:

‘Mijn doel was om de missende 70% van mijn capaciteiten te vergaren, opdat ik mezelf voor de volle 100% kan verbinden met mijn kracht, mijn visie en daarmee letterlijk stem kan geven aan mijn missie om middels de vertellende vorm van zang emotie over te dragen en los

te maken bij anderen, opdat zij de vrijheid, rust en kracht voelen om naar hún diepste dromen en verlangens te kijken en deze na te leven.

Ik kan met volle overgave zeggen dat ik dit doel bereikt heb. Met CVT kan ik elk gewenst geluid produceren en als ik een technisch probleem tegenkom weet ik dit direct te analyseren en aan te pakken. Het is slechts een kwestie van tijd en oefening voor alle techniek ook werkelijk ingedaald is in mijn systeem.

Sinds ik terug ben en zelf écht klaar ben om het vak te beoefenen en mijn missie na te leven, merk ik dat het werk naar me toe komt. Ik heb al diverse optredens gehad waarin ik voelde, en ook het commentaar kreeg van het publiek dat ik straal, dat ik veel dichter met mijn ziel verbonden ben als ik zing. Wat een bevrijding!’

Film

Stijn Bouma

Stijn Bouma (1991) begon na zijn vwo met de bachelor Media en Cultuur aan de Universiteit van Amsterdam die hij in 2012 voltooide. Zijn master was een ‘Beroepsgeoriënteerde Specialisatie Film’. Daarna vertrok Stijn naar Sarajevo, om te studeren aan de Sarajevo Film Academy.

Stijn Bouma ontving een bijdrage van € 6.000 voor zijn tweede jaar Bachelor Program Filmregie Fictie, aan de Film Factory van de Sarajevo Film Academy in Bosnië & Herzegovina.

Quentin Haberham

Quentin Haberham (1989) studeerde in 2014 af aan de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht, in 3D Computer Animatie. Tijdens deze studie maakte hij de korte animatiefilm *Jack*, waarvoor hij tijdens het internationale animatie festival in Stuttgart de Connected Award won. *Jack* heeft wereldwijd op meer dan 70 filmfestivals gedraaid. Quentins werk is onder andere vertoond op het Nederlands Film Festival, International Film Festival Rotterdam, Holland Animation Film Festival en Klik Animatie Festival.

In de zomer van 2013 verbleef Quentin in Tsjechië om daar aan de animatieschool Anomalia te studeren. Hier heeft hij onder leiding van gastdocenten van Pixar veel geleerd over karakteranimatie en acteren voor animatie. In 2015 begon Quentin met de studie Directing Animation aan de National Film and Television School in Engeland. Tijdens zijn studie aan de NFTS heeft Quentin een liefde ontwikkeld voor *stop motion* en een *hands on approach*.

*Quentin Haberham over zijn opleiding Directing Animation,
National Film & TV School, Londen*

'Het schooljaar loopt hier iets anders dan in Nederland, wat betekent dat ik nog bezig

ben met mijn afstudeerfilm. De werktitel is *Homegrown*. *Homegrown* wordt zacht en sensitief, maar er zit ook een melancholisch element bij waar ik tevreden over ben. Dat maakt het meer volwassen.

Het is een supergoeie opleiding en tegelijk word je erg in het diepe gegooid. Met in het eerste jaar meerdere kleine projecten, die vooral ingaan op het vertellen van een verhaal. Niet zozeer de technische aspecten, want ze gaan ervan uit dat je die al onder de knie hebt. Het gaat echt om het goed vertellen van een verhaal in beeld.

In het tweede jaar gaat het oefenen geleidelijk over in het werken aan de afstudeer-film. Er wordt steeds iemand aan je project toegevoegd. Dus je begint met een scenarist – als je dat wil, daarna komt er een productieassistent bij. Dat zijn over het algemeen allemaal studenten van de school. Een editor komt erbij om de ‘animatic’ te maken, dat is het storyboard in beweging. Bij animatie wordt meer dan de helft van de montage [of eerder: productie?] van tevoren gedaan, omdat je niet zoals bij fictie allemaal scènes kunt schieten en er daarna mee aan de slag gaat.

Daarna komt er een productie-designer bij, iemand voor de muziek en het geluid, een visual effects specialist.

Die visual effects zijn natuurlijk per film verschillend. In mijn geval, omdat ik Stop-Motion doe, staan de poppen voor een ‘Green Screen’ waar dan later een achtergrond in wordt gemonteerd. Zoals een straat, of een lucht. Ook moeten er hier en daar wat oneffenheden worden weggepoetst.

De poppen, die moet ik ook van tevoren maken, daar heb ik wel hulp bij gehad. Wat vooral heel goed uitkwam: er was iemand net afgestudeerd op ‘Costume for Performance’ een opleiding in Londen, en zij wilde wel de kleding voor de poppen ontwerpen en maken. We waren wederzijds heel blij met die kans.

‘Het moeilijkste aan deze opleiding, is dat er zo ontzettend veel stemmen feedback geven. Elke week is er een gesprek en dan hoor je alles, van heel negatief tot positief, maar bv ook heel positief waar je constructief niks aan hebt, en andersom. Je moet echt leren filteren. Naar wie luister je, wie vertrouw je, en meer nog; wie heeft de passende vakkennis?’

Uiteindelijk komt het voor mij neer op het vinden van een eigen visie en stem, als regisseur. Voorafgaand aan deze opleiding was alles wat ik deed nog vrij speels, ik had wel een thema, bijvoorbeeld ‘het gaat over de liefde’, maar dat was niet heel erg uitgewerkt. De focus lag ook erg op techniek, denk ik nu, terugkijkend.

Het gaat voor mij ook om zelfacceptatie. Mijn werk heeft altijd een zekere zachtheid en onschuld gehad. Vroeger probeerde ik daar van weg te komen omdat ik dacht dat het allemaal te zoet was. En in zekere zin was dit goed omdat ik er veel van heb geleerd. Het gaat om nuanceren. In een goede film laat je zowel een lach als een traan. Maar ik zie nu ook de goede kwaliteiten van die zachtheid. Het maakt deel uit van mij en vormt zich als mijn stijl. Ik hou van gevoel in film, dus daar concentreer ik me op.’

Quentin Haberham ontving een bijdrage van € 7.500 voor zijn tweede jaar Directing Animation, National Film & TV School, Londen.

Mariia Ponomarova

Mariia Ponomarova (1991) werd geboren in Kiev, maar woont in Amsterdam. In 2012 studeerde ze cum laude af aan de 'Kyiv National University Theater, Cinema and Television' – afdeling audiovisuele kunsten. In 2014 nam ze deel aan 'Go Short Student Campus' tijdens Go Short International Film Festival in Nijmegen, daarna begon ze aan haar masterstudie Film, aan de Nederlandse Filmacademie, Amsterdam.

Mariia Ponomarova ontving een bijdrage van € 7.000 voor haar tweede jaar Master of Film, aan de Filmacademie, Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten, Amsterdam.

Overige projecten

Hermitage voor Kinderen

Ieder kind heeft recht op de ontdekking van zijn artistieke talent. Vanuit die gedachte zette de Hermitage het programma *Hermitage voor Kinderen* op, een programma gebaseerd op *social inclusion*: alle creatieve talenten krijgen een kans, ongeacht hun sociaaleconomische achtergrond. Het gratis programma is toegankelijk voor alle scholen in de regio groot Amsterdam. Het intensieve programma bestaat uit drie onderdelen: Hermitage School, voor de groepen 4 tot en met 6 uit het basisonderwijs; Hermitage Atelier, een talentprogramma voor kinderen uit de groepen 7 en 8; en Hermitage Academie, een driejarig vervoliprogramma met kunstgeschiedenis en ontwikkeling van het creatieve talent op voortgezet onderwijsniveau.

Voor de laatste twee programmaonderdelen heeft de Hermitage een eigen schoolgebouw geopend.

FOTO: HERMITAGE

De impact van het programma is enorm: de eerste vijf jaar van zijn bestaan namen jaarlijks tienduizend kinderen deel aan het programma. Honderden talenten doorliepen het hele traject. Onderzoek van Bain & Company wees uit dat het kunst- onderwijsprogramma van de Hermitage voor Kinderen een belangrijke bijdrage levert aan de ontwikkeling van skills die kinderen in de eenentwintigste eeuwse samenleving nodig hebben, zoals kritisch denkvermogen, communicatieve en sociale vaardigheden, creativiteit, probleemoplossend vermogen en het vermogen tot multidisciplinaire samenwerking.

Enkele reacties van bezoekers van de Hermitage voor Kinderen:

“Ik kijk nu op een andere manier naar kunst. Vroeger dacht ik alleen maar: ‘Wat een leuke kleuren’. Nu kan ik een schilderij plaatsen in een tijd en begrijp ik de afbeelding beter. Soms blijf ik wel een uur kijken naar een werk.”

Turi van der Werf (14 jaar, afgestudeerd Hermitage voor Kinderen)

“Hij is geen haantje, maar doordat hij als talent werd geselecteerd, werd hij zekerder. De jongens met een grote mond werden nu eens niet gekozen. Hij is hierdoor echt uit z'n isolement gekomen.”

Vader van deelnemer HvK (14 jaar), Amsterdam Centrum

“Ze durft meer, door de kennis en ook technieken, het ‘lukt’ vaker.”

Moeder van deelnemer HvK (15 jaar), Amsterdam Noord

In 2015 ontving de Hermitage voor Kinderen € 25.000 als eerste termijn van een meerjarige bijdrage voor het educatieprogramma.

Opera Forward Festival 2016 - De Nationale Opera

De Nationale Opera, onder leiding van Pierre Audi, vierde in het seizoen 2015-2016 zijn vijftigjarige bestaan. Het Opera Forward Festival (OFF) 2016 was onderdeel van de feestelijke evenementen, met als streven ieder jaar opnieuw het OFF te organiseren.

Voor een jaarverslag 2015 is het enigszins vooruitlopen op de tijd, maar de toekenning werd in 2015 gedaan, dus hier alvast een korte tekst over de behaalde resultaten van het festival, met als doel de blik vooruit te richten en een kader te scheppen voor de presentatie van nieuw en vernieuwend werk aan bekend en nieuw operapubliek.

Als thema voor de eerste editie werd gekozen voor 'bezieling'.

Het festival trok 18.000 bezoekers met een internationale programmering in combinatie met programma's van lokale partners en nieuwe opera's gemaakt door ruim 200 studenten.

Tijdens het tiendaagse festival vonden er in totaal ruim 20 voorstellingen plaats van vier nieuwe operaproducties – waarvan twee wereldpremières – op drie festivallocaties en vijf studentenopera's in Nationale Opera & Ballet. Daarnaast waren er voor en tijdens het festival zo'n 40 activiteiten bestaande uit talks, seminars, after-talks, avonden met partnerinstellingen en twee themadagen met verschillende programmaonderdelen. Het percentage nieuwe bezoekers was 29%; dit percentage ligt substantieel hoger dan dat van nieuwe bezoekers voor reguliere voorstellingen van De Nationale Opera (respectievelijk 11% en 16% in 2014 en 2015). Met het festival heeft De Nationale Opera de deuren geopend naar nieuwe makers en nieuw publiek, een traditie die jaarlijks zal worden voortgezet. In dit festival wordt jaarlijks de toekomst van opera onderzocht.

Ter gelegenheid van het vijftienjarig bestaan van de VandenEnde Foundation in 2015 ontving De Nationale Opera een bijzondere bijdrage van € 300.000 voor het Opera Forward Festival 2016.

'Blank Out'

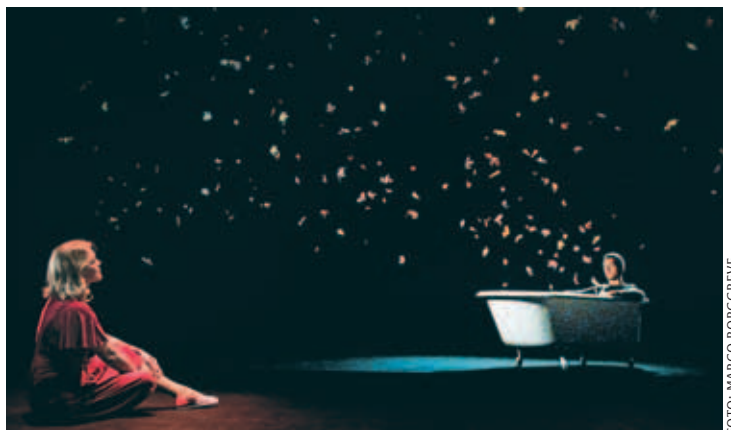

FOTO: RUTH WALZ

New York, 10 september 1955

In 2001 opende het Fotografiemuseum Amsterdam, beter bekend als Foam, zijn deuren aan de Keizersgracht. Sindsdien ontwikkelde het museum zich tot een internationale instelling met een heel eigen identiteit. Foam is continu op zoek naar nieuwe mogelijkheden om publiek te bereiken en ontplooit tal van activiteiten om de veelzijdigheid van het medium fotografie te laten zien. Samen met twee andere partijen startte Foam in 2012 met *Unseen*, een jaarlijkse internationale fotografiebeurs waar vooraanstaande galleries uit binnen- en buitenland nieuw werk presenteren van jonge, aanstormende talenten. In 2013 startte Foam, in samenwerking met Fotomuseum Rotterdam,

de jaarlijkse Fotoweek. Foam toont een brede waaier aan fotografie, van historisch en sociaal-maatschappelijk tot toegepaste fotografie zoals modefotografie. Het bracht grote namen als Henri Cartier-Bresson (in 1947 een van de oprichters van het fotopersbureau Magnum) en de Amerikaanse legende Richard Avedon. Volgens directeur Marloes Krijnen kon Foam mede dankzij de *VandenEnde Foundation* op de kaart worden gezet, zowel nationaal als internationaal.

Uit het verslag van Foam 2015:

Steeds meer musea in Amsterdam (en daarbuiten) nemen fotografie op in hun programmering. Daarom was het in 2015 meer dan ooit belangrijk om Foam goed zichtbaar en sterk te profileren ten opzichte van de toegenomen concurrentie. Met de bijdrage van de *VandenEnde Foundation* konden we extra inzetten op de communicatie rondom onze activiteiten en zodoende de bezoekersaantallen op peil te houden en een groot publiek laten genieten van fotografie.

Een gericht marketingbeleid, een sterke online aanwezigheid, een brede inzet van social media en een gedifferentieerd aanbod maakte dat Foam in 2015 wederom omvangrijke en zeer diverse doelgroepen bereikte en aan zich wist te binden. Openheid en laagdrempeligheid zijn van groot belang voor de wijze waarop Foam bestaat in de beleving van de bezoekers. Het publiek kan altijd bij Foam terecht en de drempel om een bezoek te brengen is laag. Mensen moeten zich welkom voelen bij Foam, hier thuis zijn.

Foam ontving van 2002 tot en met 2015 in totaal € 1.370.500 euro voor marketing, communicatie en tentoonstellingen.

Portraits van Jasper Krabbé, uitgeverij Lecturis

Eigenlijk is het boek hetzelfde als de tentoonstelling die de aanleiding vormde: een opeenvolging van portretten zonder begeleidende tekst. Dat is een bewuste keuze opdat de honderden beelden in het vuistdikke boek hun eigen verhaal kunnen vertellen.

Aanleiding was de tentoonstelling 'PORTRAITS' in 2015, in Museum Belvédère. Beeldend kunstenaar Jasper Krabbé (1970) koos uit de collectie van het museum een zelfportret van Jan Mankes (1889-1920) als uitgangspunt. Krabbé sloot zich vervolgens op in zijn atelier, waar hij onafgebroken werkte aan tientallen nieuwe (olieverf)schilderijen, collages en tekeningen. Het leverde een veelzijdige tentoonstelling op, waarin het kunstenaarschap van Krabbé op een bijzondere wijze wordt belicht. Hierdoor leverde het tevens een veelzijdig boek op. Met de portretten uit de tentoonstelling, en achterin een lijst met titel, jaartal, techniek en afmeting.

Fragment uit een recensie uit de Herenveense Courant van Jurjen K. van der Hoek:
(...) Maar het meest interessant in PORTRAITS zijn de kinderportretten. Achter elkaar in een opsomming gehangen schetsen ze een mooi bezienswaardig beeld. Waar Krabbé de plank nog wel eens mislaat bij volwassenen, weet hij de jeugdige spontaniteit juist perfect te portretteren. Hij zoekt naarstig de mens achter het model, maar treft deze pas echt in het tekenen van kinderen.

Jasper Krabbé ontving voor zijn boek Portraits een bijdrage van € 7.500

FOTO: JIMMY GAIL

FOTO: KEES KUIJL

Jasper Krabbé: Portrait with leaves, 2005, watercolour, crayon on cardboard, 39x28 cm

Het Nationale Ballet

Sinds 2012 ondersteunt de VandenEnde Foundation Het Nationale Ballet gedurende vijf jaar met een jaarlijkse bijdrage van € 10.000.

Hélène Kröller-Müllerfonds

Sinds 2013 ondersteunt de VandenEnde Foundation gedurende vijf jaar het Hélène Kröller-Müllerfonds in Otterloo met een jaarlijkse bijdrage van € 5.000.

Stadsschouwburg Amsterdam

Sinds 2015 ondersteunt de VandenEnde Foundation de Vriendenkring van de Stadsschouwburg Amsterdam gedurende vijf jaar, met een jaarlijkse bijdrage van € 5.000.

Mary Dresselhuys Prijs

De Mary Dresselhuys Prijs is in 1992 in het leven geroepen door Joop van den Ende, die met die prijs het werk van de actrice Mary Dresselhuys wilde eren. Sindsdien wordt de prijs elke twee jaar toegekend. [zie ook het artikel over de Mary Dresselhuys Prijs op pagina 55.

In 2015 stelde de VandenEnde Foundation een bijdrage van € 20.000 beschikbaar voor de Mary Dresselhuys Prijs 2015.

M-Lab, laboratorium voor muziektheater

In 2015 ontving M-Lab, als onderdeel van een meerjarenafspraken een exploitatiebijdrage van € 200.000.

Junior Company / Het Nationale Ballet

Het Nationale Ballet richtte in 2013 de Junior Company op. Het doel is jonge dans-talenten te stimuleren en te inspireren en hun kans te vergroten op een bloeiende danscarrière. De Junior Company vormt een springplank voor jonge dansers tussen dansopleiding en gezelschap en zoekt naar het beste ballettalent ter wereld. De talenten worden gescout op de Nationale Balletacademie, op internationale competities en door middel van een auditie. Voor het tweede jaar meldden zevenhonderd jonge dansers zich aan, van wie er drie werden aangenomen. Zo'n twaalf Nederlandse en internationale talenten vormen samen het gezelschap; zij presenteren eigen programma's en doen mee aan grote balletten van Het Nationale Ballet. Ook worden jonge choreografen uitgenodigd speciaal voor deze jonge dansers nieuw werk te maken. In een tweejarig traject worden ze klaargestoomd voor de professionele

beroepspraktijk als balletdanser, waarbij niet alleen aandacht is voor dans en techniek, maar ook voor de omgang met pers en publiek, voor zaken als kostuums, make-up en haar en voor voeding, krachttraining en blessurepreventie.

[Zie ook pagina 43 voor het artikel over de Junior Company, directeur Ted Brandsen en twee dansers]

Stichting Danserfonds '79

In 1979 is ter gelegenheid van hun twintigjarig dansjubileum door het dansers-echtpaar Alexandra Radius en Han Ebbelaar de Stichting Danserfonds '79 opgericht.

Het fonds had in de eerste plaats de financiële ondersteuning voor ogen van (ex-)dansers wier toekomst niet of zeer onvoldoende financieel en praktisch geregeld was. In de loop der jaren is de positie van deze doelgroep van het Danserfonds gelukkig behoorlijk verbeterd. Inmiddels is het accent meer komen te liggen op de ondersteuning en stimulering van de danskunst en ballet in het algemeen en van veelbelovende jonge dansers in het bijzonder.

[Zie ook het gesprek met de oprichters Alexandra Radius en Han Ebbelaar op pagina 59]

Stichting Danserfonds '79 ontving in 2015 een bijdrage van € 20.000 als tegemoetkoming in de organisatiekosten van het Benefiet Gala.

Dansacademie Lucia Marthas

Hogeschool Dansacademie Lucia Marthas is een hbo-kunstvakopleiding voor show- en musicaldans en een hbo-docentenopleiding dans. Daarnaast biedt de academie kinderen met een zeer uiteenlopende sociale achtergrond de mogelijkheid tot zelfexpressie door middel van dans en zang.

Dansacademie Lucia Marthas ontving in 2015 een bijdrage van € 7.500 voor de eindvoorstelling van het 25-jarig jubileum.

FOTO: MICHEL SCHNATER

FOTO: DANIEL SANWALD

FOAM, Dazes 2008

FOTO: PERRY SCHRIVERS

10

Baten en lasten over 2015

Baten

Schenkingen	€ 8.100.000
Huurbaten	1.977.687
Overige baten	37.840
Totaal beschikbaar voor doelstelling	10.115.527

Lasten

Projecten	4.266.333
Blockbusterfonds	37.551
Exploitatie vastgoed	3.458.516
Organisatiekosten	365.754
Totaal besteed	8.088.154

Exploitatiesaldo **2.027.373**

Bestemming exploitatiesaldo

Aflossing vastgoed	2.027.373
--------------------	-----------

FOTO: DUFFY 2 C DUFFY ARCHIVE

Bestuur

Joop van den Ende – voorzitter *
 Hans van Veggel – vice-voorzitter *
 Peter Prein – secretaris-penningmeester *
 Janine van den Ende-Klijberg – bestuurslid *
 Frank Klijberg – bestuurslid
 Ewald Kist – bestuurslid

Medewerkers VandenEnde Foundation

Ryclef Rienstra – directeur *
 Natasha Kyriakopoulos – directiesecretaresse/projectmedewerker

De met * gemerkte personen zijn ook bestuurslid van DeLaMar Theaterproducties

Relevante nevenfuncties bestuursleden

Joop vanden Ende

Commissaris Stage Entertainment B.V.
 Voorzitter bestuur Stichting DeLaMar Theater
 Voorzitter bestuur Stichting DeLaMar Theaterproducties
 Directeur Chios Investments
 Commissaris Novamedia Holding B.V.
 Commissaris VandenEnde&Deitmers
 Lid bestuur Blockbusterfonds
 Lid bestuur Meer Muziek in de Klas

Janine van den Ende

Voorzitter bestuur Stichting DeLaMar Theater
 Voorzitter bestuur Stichting DeLaMar Theaterproducties
 Voorzitter jury Libris Literatuurprijs 2017
 Lid bestuur Blockbusterfonds

Hans van Veggel

Voorzitter bestuur Stichting Cultureel Erfgoed
 Portugees-Israëlitische Gemeente
 Voorzitter bestuur Stichting Anton Kersjes van de Groenekan Fonds
 Voorzitter bestuur Stichting Stimulering Kunst en Cultuur
 Voorzitter bestuur Stichting Musical Awards

Ewald Kist

Commissaris Stage Entertainment B.V. (tot 2015)

Bestuurslid Johan Cruyff Foundation (tot 2015)

Commissaris Philips Electronics (tot 2016)

Commissaris Nederland (tot 2016)

Commissaris Moody's US

Frank Klijberg

Bestuurslid Stichting Musical Awards

Peter Prein

Commissaris Novamedia Holding B.V.

Secretaris-penningmeester bestuur Stichting Stimulering Kunst en Cultuur

Secretaris-penningmeester bestuur Stichting Musical Awards

Secretaris-penningmeester bestuur Stichting TheaterAlliantie

Secretaris-penningmeester bestuur Stichting M-Lab

Joop en Janine van den Ende nummer 1 in de top 100 van invloedrijksten in de wereld van doneren & sociaal investeren 2016-2017

Deze top 100 werd samengesteld onder auspiciën van het filantropiejaarboek De Dikke Blauwe.

Joop en Janine van den Ende ontvangen in Den Haag uit handen van oud-premier Jan Peter Balkenende de oorkonde voor hun uitverkiezing

Uit het juryrapport:

Met hun *VandenEnde Foundation* is het ondernemersechtpaar Janine & Joop van den Ende vanaf het oprichtingsjaar 2001 een voorbeeld geweest van moderne filantropie. Hun *Foundation* is een perfecte mix van pure hartstocht voor de kunsten en van emancipatoir ondernemerschap. Het echtpaar verbindt het klassieke ideaal van de mecenas met de energie van moderne maatschappelijke investeerders en bestrijkt daarmee vrijwel het volledige filantropische spectrum: van gulle gaven, tot leningen tot cofinanciering en andere vormen van *venture philanthropy*. Voorop staat dat de gevers betrokken zijn bij hun filantropische activiteiten. Zowel Janine als Joop van den Ende kunnen hierbij putten uit een schier eindeloze inspiratiebron van culturele authenticiteit. Kunsten is voor beiden ongeveer het tegenovergestelde van een kunstje. Het komt recht uit het hart zonder enige vorm van schone schijn of mooidoenerij voor eigen imagogewin.

Adviseurs theater

Hans Croiset – acteur, regisseur, schrijver

Carline Brouwer – regisseur Stage Entertainment Productions BV

Adviseurs muziek

Monique Bartels – cellist, hoofdvakdocent cello Conservatorium van Amsterdam

Peter Brunt – violist, hoofdvakdocent Koninklijk Conservatorium Den Haag en Conservatorium van Amsterdam

Jan Wijn – pianist, hoofdvakdocent piano Conservatorium van Amsterdam

Peter Beets – jazzpianist

Gijs Dijkhuizen – jazzdrummer

Maarten Koningsberger – bariton

Carolyn Watkinson – mezzo-sopraan

Dominique Citroen – adviseur podiumkunsten

Adviseurs film

Sytze van der Laan – (fictie) filmproducent

Gerben Schermer – (animatie) directeur Holland Animation Film Festival

Hanneke Niens – filmproducent

Adviseurs dans

Ted Brandsen – directeur en choreograaf Het Nationale Ballet

Angela Linssen – artistiek leider Hogeschool voor de Kunsten Amsterdam, opleiding Moderne Theaterdans

Marc van Loon – docent Fontys Hogeschool voor de Kunsten / Dansacademie

Colofon

Bijdragen: Jowi Schmitz, Ryclef Rienstra,
Martine Hulshof (DeLaMar Theater), Frank Klijberg

Correctie: Peter Moree

Vormgeving: Peter Kingma, Gerard Unger (basisontwerp)
De teksten in dit jaarverslag zijn gezet in Alverata, een
nieuw in 2013 door Gerard Unger ontworpen lettertype.

Vorbereiding voor druk: Zetterij Chang Chi Lan-Ying

Druk: Offsetdrukkerij Jan de Jong

Afwerking: Binderij Patist

© Copyright *VandenEnde Foundation*, Amsterdam 2016
Bij gehele of gedeeltelijke overname uit dit jaarverslag dient u
vooraf toestemming te vragen aan de *VandenEnde Foundation*.

VandenEnde Foundation
Postbus 75461
1070 AL Amsterdam

Telefoon 020-57 45 075

E-mail: info@vdef.nl
Website: www.vdef.nl

Informatie over het DeLaMar Theater: www.delamartheater.nl

Informatie over het Blockbusterfonds: www.blockbusterfonds.nl

Informatie over Meer Muziek in de Klas: www.meermuziekindeklas.nl

Doelstelling en strategie

Doelstelling

De stichting VandenEnde Foundation is op 18 januari 2001 opgericht.

Artikel 2 van de statuten luidt:

De stichting stelt zich ten doel:

1 het verlenen van financiële hulp dan wel het anderszins verlenen van steun aan:

- instellingen en projecten die de bevordering van kunst en/of wetenschap (mede) beogen, daaronder begrepen, doch niet daartoe beperkt, die op het gebied van podiumkunst en andere kunstvormen;*

- personen die zich bewegen op het gebied van kunst en/of wetenschap;*

2 het mede in het algemeen belang en ten algemene nutte verwerven, verbouwen, instandhouden en (doen) exploiteren van een theatercomplex (DeLaMar Theater), gelegen aan de Marnixstraat in Amsterdam, waarin culturele activiteiten zullen plaatsvinden, in het bijzonder activiteiten op het gebied van podiumkunst;

het verrichten van al datgene wat daarmee verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, waarbij de stichting haar doelstelling mede zal kunnen realiseren door het ter beschikking stellen van fondsen aan een of meer steunstichtingen waarvan het bestuur in meerderheid dient te bestaan uit leden van het bestuur van de stichting.

Strategie

Door middel van eenmalige en meerjarige financiële bijdragen ondersteunt de VandenEnde Foundation talentontwikkeling van individuele kunstenaars op het terrein van de podiumkunsten en de audiovisuele media. Ook verleent de Foundation financiële ondersteuning aan bijzondere projecten. Het accent ligt daarbij op kwaliteit, ondernemerschap, originaliteit en publieksbereik. Het DeLaMar Theater in Amsterdam is een initiatief van de VandenEnde Foundation.

vandenendefoundation.nl/nieuws

VandenEnde
FOUNDATION

ondernemend cultuurmecenaat